

**LONJSKO
POLJE** Park prirode
Nature Park

PARKOVI Parks
of Croatia
HRVATSKE

Godina/Vol. 12. Broj No. 1 ISSN: 1332-0688 UDK: 502.4

BILTEN PARKA PRIRODE NATURE PARK BULLETIN

KONKURENTNA
HRVATSKA

„Ulaganje u budućnost“ / “Investing in Your Future”

Bilten parka prirode **Lonjsko Polje** Nature Park Bulletin

vol. 12/No. 1, 2010

KONKURENTNA
HRVATSKA

Europska unija

„Ulaganje u budućnost“ / “Investing in Your Future“

Postupak verifikacije i tisak Strategije razvoja održivog turizma Parka prirode Lonjsko polje sufinancirala je Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj

The varification process and print of the Lonjsko Polje Nature Park Sustainable Tourism Development Strategy have been carried out with the contribution of the European Regional Development Fund

IMPRESSUM

Nakladnik / Published by:

Javna ustanova Park prirode Lonjsko polje / Lonjsko Polje Nature Park Public Institution

Glavni i odgovorni urednik / Editor in chief:

Goran Gugić

Tehnička urednica / Executive editor:

Valerija Hima

Adresa uredništva / Adresse of the Editorial Board:

Javna ustanova Park prirode Lonjsko polje / Lonjsko Polje Nature Park Public Service

Bilten / Bulletin

HR-44 324 Jasenovac, Krapje 16

Republika Hrvatska / Republic of Croatia

Tel. / Phone: ++385 (0)44 672 080

Faks / Fax: ++385 (0)44 606 449

E-mail: info@pp-lonjsko-polje.hr

Web-page: <http://www.pp-lonjsko-polje.hr>

Lektura, korektura i prijevod / Language-editor and translation:

STENTOR, obrt za prevođenje, poduku i izdavaštvo, vL. Spomenka Husar

Autor fotografije na naslovnici / Author of picture on the cover page

Boris Krstinić

Naklada / Edition:

200 primjeraka / 200 copies

Tisak / Print:

TISKARA GRAFING, offset & digital print, Zagreb

Kontakti / Contacts:

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije / Ministry of Regional Development and EU Funds

<http://www.mrrfeu.hr/>

fondovi@mrrfeu.hr

Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU / Central Finance and Contracting Agency

<http://www.safu.hr/>

info@safu.hr

Za više informacija o EU fondovima na internetskoj stranici Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije / More information on EU Funds on the web-page of the Ministry of Regional Development and EU Funds: www.strukturnifondovi.hr

Izlazi dva puta godišnje / The Bulletin appears twice yearly

Izrađivači Strategije razvoja održivog turizma Parka prirode Lonjsko polje / Lonjsko Polje Nature Park Sustainable Tourism Development Strategy is drawn up by:

Javna ustanova Park prirode Lonjsko polje / Lonjsko Polje Nature Park Public Institution

Goran Gugić
Valerija Hima
Edvard Bogović
Nikša Ravlić

Suradnici na projektu:

Osobe na stručnom usavršavanju u Parku prirode Lonjsko polje /
People in professional training in Lonjsko Polje Nature Park Public Institution
Ana Belančić
Sanja Telalović
Marija Matanović
Mirela Orjević

Kartografija

Dr. sc. Vladimir Kušan, OIKON d.o.o.

Članovi/predstavnici Foruma za održivi razvitak / Members of the Forum for Sustainable Tourism Development

Name of Institution	Contact person
Ministarstvo turizma/ Ministry of Tourism	Jelena Šobat
Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet/University of Zagreb, Faculty of Forestry	Dr.sc. Roman Rosavec
Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet/University of Zagreb, Faculty of Agriculture	Prof.dr.sc. Zoran Grgić
Lučka uprava Sisak/Port Authority Sisak	Dubravko Bedeniković
JU za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Sisačko-moslavačke županije/ Public Institution for Management of the Protected Areas of the Sisak-Moslavina County	Dragica Vugić
Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije/Sisak – Moslavina County Tourist Board	Ivor Stanivuković
Vatrogasna zajednica Sisačko-moslavačke županije/Firefighting Association of Sisak – Moslavina County	Mijo Brlečić
Lovački savez Sisačko-moslavačke županije/Hunting union of Sisak – Moslavina County	Ivica Pučko, Željko Stanković, Miroslav Vidaković

Name of Institution	Contact person
Grad Sisak/City of Sisak	Natalija Banović
Grad Kutina/City of Kutina	Andrija Rudić
Turistička zajednica grada Siska/Sisak Tourist Board	Lidija Kopjar
Turistička zajednica grada Kutine/Kutina Tourist Board	Ivana Grdić
Turistička zajednica grada Popovača/Popovača Tourist Board	Ivana Mrčela
Turistička zajednica općine Jasenovac/Jasenovac Tourist Board	Jasminka Bradašić
Mjesni odbor Mužilovčica/Mužilovčica Local Board	Ivica Relić
Mjesni odbor Lonja/Lonja Local Board	Marica Nekić
Mjesni odbor Čigoč/Čigoč Local Board	Zlatko Lovreković
Mjesni odbor Jasenovac/Jasenovac Local Board	Jasminka Dragić
Mjesni odbor Osekovo/Osekovo Local Board	Roman Rosavec
Hrvatske šume d.o.o./Croatian Forests, Public Enterprise, Zagreb Forest Administration	Ivo Lovrić, Marija Špendić
“Moslavina” Local Action Group	Anica Lenart
Čazmatrans-Nova Enterprise	Slaven Fukat
Autopromet Sisak d.o.o.	Duško Baljak
Hotel “Panonija”, Sisak	Romana Bunčić
Sobe u domaćinstvu Zvonimir/Rooms “Zvonimir”	Zvonimir Marčec
Seoski i kulturni turizam “Obitelj Ravlić”/Rural Tourism Ravlić Family	Jakša Ravlić
Kuća za odmor Palaić/Rural Tourism Palaić Family	Marijan Palaić
Razvojna agencija SMŽ SIMORA/SIMORA Development Agency of Sisak-Moslavina County	Nerina Sarkotić Antolović
Hrvatska mreža za ruralni razvoj/Croatian Rural Development Network	Robert Pintarić
Hrvatski foto-savez/Croatian Photographic Union	Predrag Bosnar
HGSS stanica Novska/Croatian Mountain Rescue Service, Station Novska	Tomislav Bogojević
Udruga Turistički klaster Lonjsko polje “Lonjsko polje” Tourism Cluster	Gordana Krznarić

Name of Institution	Contact person
Udruga e-Razum/E – Razum Association	Branka Filipović
Udruga Topot/"Topot" Association	Damir Pučak
UTO "Trem"/"Trem" Hospitality and Tourism	Sandra Prevendar Nekvapil
Udruga za terapijsko i rekreacijsko jahanje KAS/"KAS" Association for Therapeutic and Recreation Horseback Riding	Slađana Paripović
Središnji savez udruga uzgajivača hrvatskog hladnokrvnjaka/Central Union of Breeder's Associations of Croatian Calm Horse	Miško Šklempe
"Hanja " Repušnica Fishing Association for Traditional Fishing	Zdravko Smetko
Udruga Kraplani/"Kraplani" Association	Nada Đilas
Udruga za očuvanje tradicije sela Lonja/„Lonjska iža“ Union for Conservation of Traditions of the Lonja Village	Marica Nekić

WWF Mediteranski program

Andrea Štefan

Petra Boić Petrač

SADRŽAJ

1	UVOD	8
2	PODRUČJE PROJEKTA	10
2.1	Pozadina	10
2.2	Identifikacija područja	11
3	OPĆE INFORMACIJE	12
3.1	Upravljanje zaštićenim područjem	12
3.2	Značajke Parka prirode <i>Lonjsko polje</i>	13
3.2.1	Zaštita	13
3.2.2	Smještaj	14
3.2.3	Vrijednosti Parka prirode <i>Lonjsko polje</i>	14
3.2.4	Stanovništvo	19
3.2.5	Infrastruktura	19
3.3	Značajke ostalih zaštićenih područja	20
3.3.1	Značajni krajobraz <i>Sunjsko polje</i>	20
3.3.2	Značajni krajobraz <i>Odransko polje</i>	20
3.3.3	Regionalni park <i>Moslavačka gora</i>	21
3.3.4	Park-šuma <i>Brdo Djed</i>	21
3.3.5	<i>Dolina Une</i> – Ekološka mreža NATURA2000	22
4	SUSTAV POSJEĆIVANJA	23
4.1	Zakonodavni okvir	23
4.2	Dokumenti upravljanja sustavom posjećivanja	24
4.3	Analiza tržišta i trendovi u turizmu	27
4.4	Trenutačna ponuda Parka prirode <i>Lonjsko polje</i>	28
5	STRATEGIJA	39
5.1	SWOT analiza	39
5.2	Procjena turističke ponude Parka prirode <i>Lonjsko polje</i>	41
5.2.1	Park prirode <i>Lonjsko polje</i> kao turistička destinacija	42
5.2.2	Profil korisnika turističke ponude PPLP-a	43
5.2.3	Upotreba usluga Javne ustanove Park prirode <i>Lonjsko polje</i> i lokalnog stanovništva	44
5.2.4	Upotreba rekreacijskih sadržaja u Parku prirode <i>Lonjsko polje</i>	46
5.2.5	Zadovoljstvo posjetitelja	46
5.3	Vizija	49
5.4	Ciljevi	50
5.4.1	Opći cilj Strategije	50
5.4.2	Strateški ciljevi	50
5.4.3	Ciljevi Strategije	51
5.4.4	Kriteriji čarterskih područja	54

CONTENTS

1 INTRODUCTION	8
2 PROJECT AREA	10
2.1 The background situation	10
2.2 Identification of the area	11
3 GENERAL INFORMATION	12
3.1 The administration of the protected area	12
3.2 The characteristics of <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park	13
3.2.1 Protection	13
3.2.2 Situation	14
3.2.3 The wealth of <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park	14
3.2.4 Population	19
3.2.5 Infrastructure	19
3.3 The characteristics of the other protected areas	20
3.3.1 Sunjsko Polje Important Landscape	20
3.3.2 Odransko Polje Important Landscape	20
3.3.3 Moslavačka Gora Regional Park	21
3.3.4 Brdo Djed Park Forest	21
3.3.5 Una River valley – the NATURA2000 Ecological Network	22
4 THE VISITING SYSTEM	23
4.1 The legislative framework	23
4.2 Documents governing the visiting system	24
4.3 An analysis of the market and trends in tourism	27
4.4 The current product range at <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park	28
5 STRATEGY	39
5.1 SWOT analysis	39
5.2 Evaluation of the tourism offer of <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park	41
5.2.1 <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park as a tourism destination	42
5.2.2 Profile of users of the tourism offer of LPNP	43
5.2.3 The use of services at the <i>Lonjsko Polje</i> NP Public Service and the local population	44
5.2.4 The use of recreation content at <i>Lonjsko Polje</i> Nature Park	46
5.2.5 Visitor satisfaction	46
5.3 Vision	49
5.4 Objectives	50
5.4.1 General objective of the Strategy	50
5.4.2 Strategic objectives	50
5.4.3 Objectives of the Strategy	51
5.4.4 Charter area criteria	54

1 UVOD

Kada je 2000. godine zajedničkom suradnjom društava *Deutsche Investitions und Entwicklungsgesellschaft mbH* (DEG) i *Tourism Development Competence Center* (TDCC), Europske zaklade za zaštitu prirode, EURO-NATUR-a, Hrvatskog ekološkog društva i Javne ustanove Park prirode *Lonjsko polje* izrađen Masterplan za turizam – Regionalni koncept za Lonjsko polje / Posavina, u uvodnom dijelu ravnatelj Javne ustanove Park prirode *Lonjsko polje* Goran Gugić napisao je:

„Svjetska unija za zaštitu prirode, IUCN, izabrala je Park prirode Lonjsko polje kao ogledni primjer planiranja zaštite prirode u ruralnim područjima zemalja srednje i istočne Europe. Zašto? Jednostavno zbog jasne vizije uprave parka kako voditi i razvijati Lonjsko polje. Upravi parka u ovom je trenutku najzahtjevniji izazov uvjeriti druge korisnike u opravdanost te vizije i pridobiti ih za njezino ostvarivanje. U Lonjskom polju žive ljudi koji su kao poljoprivrednici – stočari, šumari, ribiči, vatrogasci, vodiči, nadzornici, lovočuvari, članovi kulturno-umjetničkih društava, đaci, izviđači, ugostitelji – sve svjesniji da aktivno sudjeluju u očuvanju ovoga jedinstvenog krajobraza. Dosadašnje viđenje bilo je usredotočeno na očuvanje identiteta, kulturne i prirodne baštine srednje Posavine, kao i na održavanje ekoloških procesa ključnih za funkcioniranje našega parka. Sada je uz pomoć Vlade SR Njemačke dopunjeno pogledom na razvoj turizma. Za sve nas to je važan iskorak, kojim prelazimo na pitanje ključno za ljude koji žive u parku, za korisnike i za upravu: kako održivo i razumno upotrebljavati ovo posavsko blago, a da stanovnici parka ovdje prepoznaju svoju budućnost? Pažljivo razmislite o značenjima riječi održivo i razumno, koje su ključne pri obavljanju turističke djelatnosti u zaštićenu području. Za domaće ljude, stanovnike parka, preveo bih to ovako: Iz blaga Lonjskoga polja preuzeli ste svatko svoj djelić od predaka. Čuvajte ga svojim znanjem i marnim radom i ostanite čvrsto pri tome jer to je vaša osnovica. A kamate? Kamate – i to dosta visoke – mogli biste ostvarivati svojom turističkom ponudom. Ali pazite: samo kamate! Neće biti dobro budete li mislili da bi samo turistička ponuda mogla biti vaša osnovica! Uprava parka prepoznala je potencijal dobro osmišljena održivog razvoja turističke ponude i je aktivno sudjelovala u izradi Masterplana za turizam. Sada je na svima nama da se vizija iz naših glava pretoči u naše ruke i postane stvarnost u našim očima“.

U trenutku postavljanja temelja razvoja turizma za Lonjsko polje / Posavinu, turizam je kao gospodarska grana bio potpuno nerazvijen, bez turističkih kapa-

1 INTRODUCTION

When the “Master Plan for Tourism – Regional Concept for Lonjsko Polje/Posavina” was created in 2000 through the collaboration of the *Deutsche Investitions und Entwicklungsgesellschaft mbH* (DEG), the *Tourism Development Competence Center* (TDCC), the European Nature Heritage Fund, EURONATUR, the Croatian Ecological Society and the *Lonjsko Polje Nature Park Public Service*, Goran Gugić, the managing director of the *Lonjsko Polje Nature Park Public Service* wrote in the introduction:

“The World Conservation Union (IUCN) has chosen Lonjsko Polje Nature Park as a model for the planning of nature conservation in the rural areas of the countries of Central and Eastern Europe. Why is this? Simply because of the clear-sighted vision of the Park administration in which way to head the development of Lonjsko Polje. At this moment, the most demanding challenge the Park’s administration is facing is to convince the other users of the justification of this vision and to win them over to its accomplishment. Lonjsko Polje inhabitants, farmers and animal breeders, foresters, anglers, firemen, guides, supervisors, gamekeepers, members of culture and art groups, pupils, scouts and caterers are increasingly aware of the fact that they need to take an active part in the preservation of this unique landscape. Visions to date have concentrated on the preservation of the identity and the cultural and natural heritage of Central Posavina and the maintenance of the ecological processes crucial for the functioning of our Park. Now, with the assistance of the German Government, this has been supplemented with a view of the development of tourism. For all of us this is an essential step forward, taking us into matters that are vital for people who live in the Park, for the users and for the management, of how to use this Posavina treasure in a sustainable and intelligent manner, so that the inhabitants of the Park can see that they have a future right here. It is important to consider the meaning of the words sustainable and intelligent – vital for the running of a tourist industry in a protected area. For the local people, the inhabitants of the Park, I would translate this as follows: you have taken from the treasures of Lonjsko Polje, each of you, a bit from your forebears. Look after it with your knowledge and your work, and keep fast by the idea that this is your principal. And what about the interest? The interest – quite high, as a matter of fact – can be obtained through the tourism offer. But be mindful: only the interest. It is no good if you think the tourist product alone can be your principal. The Park Administration has identified the potential of a well thought-out sustainable development for the tourism offer, and has thus taken an active part in the elaboration of the master plan for tourism. Now, it is up to all of us to make sure that the vision percolates from our heads down to our hands and becomes a reality before our eyes.“

At the moment the foundations for the development of tourism in Lonjsko Polje/Posavina were being set, tourism

citeta i vizije lokalnog stanovništva za njegov razvoj. Zadaća Ustanove bila je uvjeriti korisnike parka u opravdanost vizije i mislim da smo u tome uspjeli. Do danas su ciljevi i smjernice razvoja iz Masterplana za turizam ugrađivani u sve strateške dokumente upravljanja Parkom prirode *Lonjsko polje* i dokumente jedinica lokalnih samouprava. Ustanova je formirala dva vijeća dionika – za park i srednju Posavinu – iz kojih je formiran Forum za održivi turizam. Već na prvim sastancima Foruma za održivi turizam potvrđena je vizija iz Masterplana i važnost lokalnog stanovništva u razumnoj upotrebi prostora kao temelja za razvoj održivog turizma.

S pravom se možemo zapitati: Ako sve ide po zacrtanim smjernicama razvoja održivog turizma, ako je registriranih turističkih kapaciteta sve više, a ponuda svake godine sve veća, ne samo u parku nego i okolnom području, zašto je potrebna dodatna certifikacija Europskom poveljom za održivi turizam?

Odgovor je jednostavan. U samom početku u certifikaciju je uključen velik broj lokalnih dionika s područja samog parka, ali i okolnog područja. Oni imaju **zajednički interes** – brendiranje, jačanje lokalnog ponosa, zapošljavanje, poboljšanje infrastrukture i lokalno povezivanje područja, pri čemu međusobna suradnja predstavlja snažan alat koji će doprinijeti postizanju ciljeva Strategije. Povelja za održivi turizam trebala bi donijeti lokalnom stanovništvu i više od toga – jačanje pravog poduzetništva i partnerstva među zaštićenim područjima.

Stoga već na samom početku ove Strategije zahvaljujemo svim našim partnerima i dionicima što su prepoznali istinske vrijednosti zaštićenih područja i dobrobit koju im ona mogu donijeti, što su se aktivno uključili u izradu dokumenta i što će iskoristiti šansu da „slovo na papiru“ pretoče u svoj osobni razvoj, očuvanje i promociju prirodnih, krajobraznih i kulturnih vrijednosti područja. Jer vi ste odgovorni i rezultati pripadaju vama!

as an industry was entirely undeveloped, lacking tourism capacity and a vision of its development among the local population. The Institution's mission was to convince the Park users of the justification for the vision and I believe we have succeeded in this. To date the development objectives and guidelines from the tourism Master Plan have been built into all strategic documents pertaining to the administration of *Lonjsko Polje* Nature Park and local governments. The Institution has formed two stakeholder councils – for the Park and Posavina – from which a Sustainable Tourism Forum has been created. The initial meetings of the Sustainable Tourism Forum reaffirmed the vision laid out in the Master Plan and the importance of the local population in the rational use of the area as a foundation for the development of sustainable tourism.

We may rightly ask: If everything is going along the guidelines laid out for the development of sustainable tourism, if the amount of registered tourism capacity and offer is growing from year to year – not only in the Park but also in the surrounding area – why is there a need for the additional certification of an European Charter for Sustainable Tourism?

The answer is a simple one. A great number of local stakeholders from the Park and surrounding area have been involved in the certification from the very beginning. They share a **common interest** – and that is branding, strengthening local pride, employment, improving infrastructure, the local interconnection of the area – where mutual cooperation constitutes a powerful tool that will contribute to achieving the objectives of the Strategy. A European Charter for Sustainable Tourism should also bring a further step to the local population – i.e. bolstering of real entrepreneurship and partnership among protected areas.

We wish, then, in our introduction to this Strategy, to thank all our partners and stakeholders, who have recognised the true value of protected areas and the benefits they can bring them, who have taken an active role in creating the document and who will seize the opportunity to instil their personal development with the ideas expressed “in black and white” – into the preservation and promotion of the natural, landscape and cultural value of the area, because the responsibility is yours and the results belong to you!

2 PODRUČJE PROJEKTA

2.1 Pozadina

Za definiranje čarterskih područja analizirano je više pristupa – administrativne granice zaštićenih područja, prirodne i kulturne značajke te socijalni i gospodarski uvjeti. Park prirode Lonjsko polje nalazi se u središnjem području razvoja turističke regije, a u skladu s preporukama Masterplana – Regionalnog koncepta za Lonjsko polje i Posavinu, najveći naponi uprave parka, lokalne i regionalne zajednice, pa i države, usmjereni su u proteklom desetljeću upravo na to područje kako bi rezultati razvoja turizma bili što prije vidljivi. Dok je razvoj turizma bio usredotočen na park, regionalna je zajednica prepoznala da i za ostatak županije očuvanje poljoprivredne proizvodnje i razvoj održivog turizma može biti potencijal i perspektiva razvoja, zbog čega je smjernice takva razvoja ugrađivala u sve strateške dokumente. U skladu sa smjernicama Masterplana za turizam, u sljedećoj fazi razvoja potrebno je područja susjedna Parku prirode Lonjsko polje povezivati, zajedno plasirati na tržište i razvijati prema kriterijima održivog razvoja i ekonomske isplativosti.

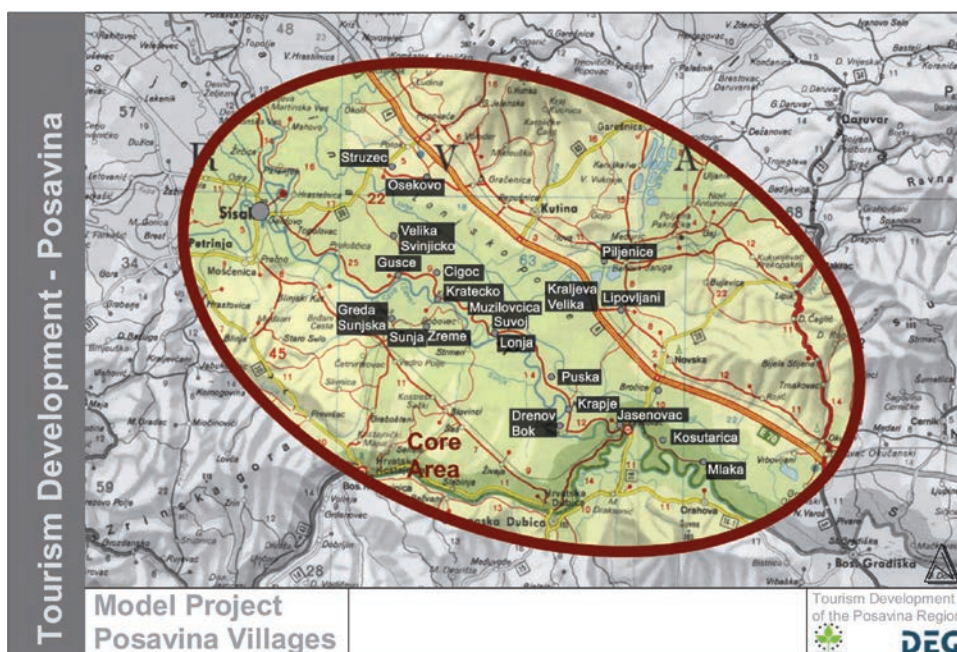
Upravo zbog toga uprava parka smatrala je logičnim ovom Strategijom započeti postupno povezivanje Parka s okolnim područjem te provoditi aktivnosti koje će donijeti veću dobrobit lokalnom stanovništvu i gospodarstvu unutar zaštićena područja i izvan njega.

2 PROJECT AREA

2.1 The background situation

Several approaches were analysed in defining the Charter area – the administrative borders of the protected areas, the natural and cultural characteristics and the social and economic conditions. Lonjsko Polje Nature Park is situated in the central area of the development of the tourism region and, in line with the recommendations of the Master Plan – Regional Concept for Lonjsko Polje and Posavina, the greatest efforts of the Park administration, local and regional community and state, have been directed over the past decade at precisely this area so that the results of tourism development could be rendered evident as quickly as possible. At the same time that the development of tourism has been directed towards the Park, the regional community has also recognised that the preservation of agricultural production and the development of sustainable tourism can also offer potential and development perspectives for the remainder of the county and has built the guidelines of this development into all strategic documents. In line with the tourism Master Plan guidelines, the next phase of development should see links established with areas neighbouring Lonjsko Polje Nature Park, joint market placement and development in line with the criteria of sustainable development and cost effectiveness.

It is precisely for this reason that the Park Administration felt that it was logical to launch through this Strategy the gradual linking of the Park with the surrounding region, and to conduct activities that will increasingly contribute benefits to the local population and economy within and outside the protected area.

Slika 1. Područje projekta / Figure 1. The project area

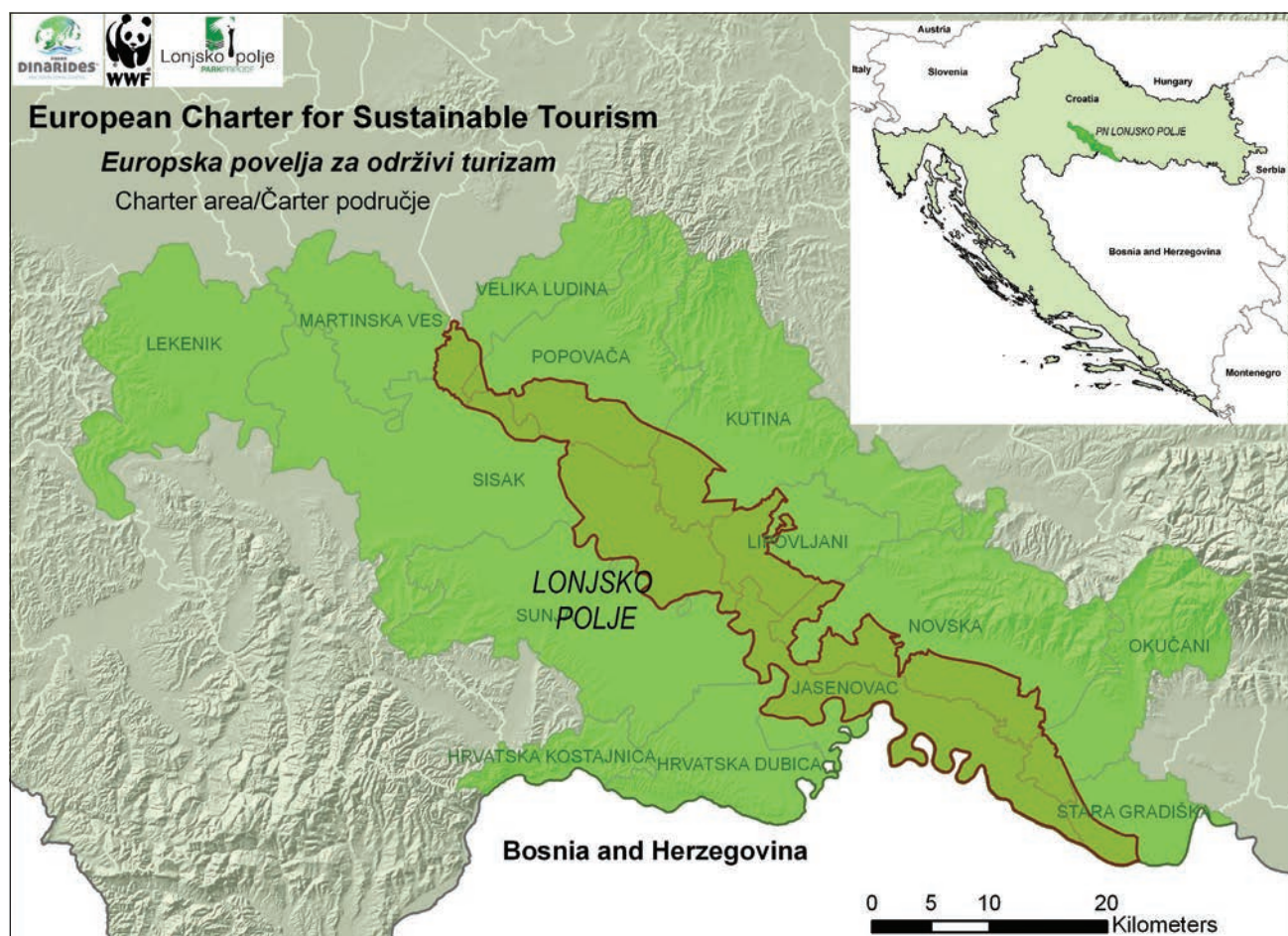
2.2 Identifikacija područja

Park prirode *Lonjsko polje* smješten je u južnom dijelu sjeverozapadne Hrvatske, a jedan njegov dio graniči s Bosnom i Hercegovinom.

Lokalna i regionalna zajednica te dionici Parka prepoznali su potencijale i mogućnosti u povezivanju i umreživanju s ciljem razvoja održivog turizma i onoga što on donosi. Dobar odaziv, aktivno uključivanje u rad Foruma i interes dionika doprinijeli su definiranju čarterskog područja u početku razvoja Strategije za održivi turizam. Područje uključuje:

1. zaštićena područja: Park prirode *Lonjsko polje*, značajni krajobraz Sunjsko polje, značajni krajobraz Odransko polje, park-šumu Djed, dio regionalnog parka Moslavačka gora, područja ekološke mreže NATURA 2000 – dolina Une, ribnjake Lipovljani i Sloboština, rijeku Sava
2. područja općina i gradova oko Parka prirode *Lonjsko polje*.

Slika 2. Čartersko područje
Figure 2. The Charter area

2.2 Identification of the area

Lonjsko Polje Nature Park is situated in the southern part of north-western Croatia, with part of the Park bordering Bosnia-Herzegovina.

The local and regional community and the Park stakeholders have recognised the potential and opportunities that can be tapped through linking and networking with the objective of the development of sustainable tourism and all it can provide. A strong response, active participation in the work of the Forum and the interest of stakeholders has resulted in the “Charter area” being defined at the beginning of the development of the Strategy for Sustainable Tourism. It includes:

1. Protected areas: *Lonjsko Polje* Nature Park, the Sunjsko Polje important landscape, the Odransko Polje important landscape, the Djed forest park, a part of the Moslavačka Gora regional park, and the territory of the NATURA2000 ecological network – the Una River Valley (Dolina Une), the Lipovljani and Sloboština fishponds, and the Sava River
2. The territories of the municipalities and cities around *Lonjsko Polje* Nature Park

3 OPĆE INFORMACIJE

3.1 Upravljanje zaštićenim područjem

Parkom prirode *Lonjsko polje* upravlja Javna ustanova Park prirode *Lonjsko polje* (JUPPLP), osnovana na sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 3. svibnja 1996., na kojoj je donijela Uredbu o osnivanju **Javne ustanove Park prirode *Lonjsko polje* (NN 36/96)**. Javna ustanova obavlja poslove zaštite, očuvanja održavanja i promicanja Parka prirode. Radom Ustanove upravlja Upravno vijeće od pet članova, a ustrojstvo Ustanove sastavljeno je od pet službi – Ured ravnatelja, Služba stručnih poslova zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i upotrebe, Služba općih, zajedničkih i tehničkih poslova, Služba za promidžbene aktivnosti i ugostiteljsko-turističku djelatnost i Služba nadzora. Ustanova ima 13 stalnih i dva povremena djelatnika. Sjedište Ustanove nalazi se u selu Krapje br. 14-18.

Javna ustanova u okviru svojih djelatnosti konstituirala je dva Suradnička vijeća dionika. Godine 2004. konstituirano je Suradničko vijeće za Park prirode *Lonjsko polje*, koje okuplja 24 predstavnika interesnih skupina s područja parka (lokalno stanovništvo, poljoprivredne i stočarske udruge, vodno gospodarstvo, turizam, lov i ribolov). Godine 2006. Ustanova je uvidjela važnost povezivanja dionika sa šireg područja parka jer zaštita rijeke Save i njezinih poplavnih područja itekako ovisi o

3 GENERAL INFORMATION

3.1 The administration of the protected area

Lonjsko Polje Nature Park is managed by the *Lonjsko Polje* Nature Park Public Service (LPNPPS – Javna ustanova Park prirode *Lonjsko Polje*, JUPPLP), established by the Government of the Republic of Croatia on 3 May 1996 by the adoption of a Regulation establishing the ***Lonjsko Polje* Nature Park Public Service (Official Gazette 36/96)**. The public institution works to protect, preserve, maintain and promote the Nature Park. The operations of the Institution are managed by a five-member management board and it has five departments – the Office of the Director, the Protection, Maintenance, Preservation, Promotion & Use Department, the General Administrative, Joint and Technical Affairs Department, the Promotional Activities, Hospitality & Tourism Affairs Department and the Surveillance Department. The Institution has a staff of 13 permanent and 2 part-time employees. The Institution is headquartered at Nos. 14-18 in the village of Krapje.

In the frame of its activities the public institution has established two stakeholder cooperation councils. The *Lonjsko Polje* Nature Park Cooperation Council was established in 2004, pooling twenty-four representatives of groups of interest for the Park area (the local popu-

Slika 3. Sastanak Suradničkog vijeća za srednju Posavinu
Figure 3. A meeting of the Cooperation Council for Central Posavina

upravljanju uzvodno i nizvodno od parka te je osnovala Suradničko vijeće za srednju Posavinu, koje okuplja 44 dionika – predstavnike resornih ministarstava, državnih poduzeća i institucija nevladinih nacionalnih i međunarodnih udruga.

Ustanova je za svoj rad odgovorna Ministarstvu zaštite okoliša i prirode, koje vodi poslove zaštite prirode u Hrvatskoj i odgovorno je za provedbu Zakona o zaštiti prirode, direktiva EU-a i međunarodnih konvencija o zaštiti divljih vrsta i staništa koje je potpisala Republika Hrvatska.

Ostalim zaštićenim područjima – značajnim krajobrazom Sunjsko polje, značajnim krajobrazom Odransko polje, park-šumom Djed, dijelom regionalnog parka Moslavačka gora te područjem ekološke mreže NATURA 2000 – dolinom Une, ribnjacima Lipovljani i Soboština, rijekom Savom – upravlja Javna ustanova za zaštićene prirodne vrijednosti Sisačko-moslavačke županije. Ustanova je osnovana Odlukom Županijske skupštine od 21. prosinca 2005. godine, a s radom je započela 21. kolovoza 2006. godine.

lation, agricultural and animal breeders' associations, water management, tourism, hunting and fishing). In 2006 the Institution recognised the importance of linking stakeholders from the wider Park area, as the protection of the Sava River and its floodplains is very much dependant on management up- and downstream of the Park, and with this in mind established the Cooperation Council for Central Posavina, gathering forty-four stakeholders – the representatives of the competent ministries, state-owned corporations and state institutions and national and international non-governmental organisations.

In its work the institution reports to the Ministry of Environmental and Nature Protection, which leads nature protection affairs in Croatia and is responsible for the implementation of the Nature Protection Act, EU directives and international conventions on the protection of wildlife and habitats to which the Republic of Croatia is a signatory party.

The other protected areas – the Sunjsko Polje important landscape, the Odransko Polje important landscape, the Djed park forest, part of the Moslavačka Gora regional park, and the territory of the NATURA2000 ecological network – the Una River Valley, the Lipovljani and Soboština fishponds and the Sava River are administered by the Public Institution for Protected Natural Wealth in Sisak-Moslavina County. The institution was established by the County Assembly on 21 December 2005 and began operations on 21 August 2006.

3.2 Značajke Parka prirode Lonjsko polje

3.2.1 Zaštita

Park prirode *Lonjsko polje* jedno je od najvećih zaštićenih poplavnih područja dunavskog slijeva. Zakonom o proglašenju parka prirode *Lonjsko polje* (Narodne novine br. 11/90) područje Lonjskog i Mokrog polja s pojasom lijeve obale rijeke Save, u ukupnoj površini od 50 650 ha, proglašeno je parkom prirode 1990. godine. Prema današnjim podacima iz GIS-a, prostor Parka prirode zauzima 511,36 km².

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju područje Parka prirode postalo je dijelom europske ekološke mreže NATURA 2000 kao važno područje za divlje svojte i stanišne tipove (HR2000416) i dio je međunarodno važnog područja za ptice donja Posavina (HR1000004).

Područja Lonjskog i Mokrog polja uvrštena su 3. veljače 1993. godine na Ramsarski popis vlažnih staništa od me-

3.2 The characteristics of Lonjsko Polje Nature Park

3.2.1 Protection

Lonjsko Polje Nature Park is one of the largest protected wetland areas of the Danubian basin. By the *Lonjsko Polje* Nature Park Proclamation Act (Official Gazette 11/90) the area of Lonjsko Polje and Mokro Polje, with the belt of the left bank of the Sava River, having a total surface area of 50,650 ha, was declared a nature park in 1990. Based on current GIS data the Park covers 511.36 km².

With the accession of the Republic of Croatia to the European Union the area of the Park has become a part of the NATURA2000 European ecological network as an important area for wild taxa and habitat types (HR2000416) and is part of the internationally significant Donja Posavina bird area (HR1000004).

On 3 February 1993 the Lonjsko Polje and Mokro Polje areas were included in the Ramsar List of Wetlands

đunarodne važnosti (CROATIA 3HR003). Iste godine područje je proglašeno i važnim područjem za ptice (IBA, *Important Bird Area*), značajno kao zimovalište i odmorište za ptice selice te mjesto gniježđenja za gotovo 140 vrsta. Godine 2005. područje Parka prirode *Lonjsko polje* zbog svojih je iznimnih prirodnih, krajobraznih i kulturnih vrijednosti uvršteno na pristupnu listu UNESCO-ove Liste svjetske baštine u mješovitoj kategoriji (*mixed site*).

3.2.2 Smještaj

Park prirode *Lonjsko polje* geografski je smješten u području srednjeg toka rijeke Save, oko 75 km jugoistočno od glavnoga grada Zagreba. Područje parka izrazito je nizinski kraj, nadmorske visine od 90 do 110 m, a po svojim je značajkama ruralno područje. U parku se nalazi 14 naselja: Osekovo, Stružec, Čigoč, Kratečko, Mužilovčica, Suvoj, Lonja, Trebež, Puska, Krapje, Drenov Bok, Jasenovac, Košutarica i Mlaka, a u okolici gradska središta Ivanić Grad, Sisak, Popovača, Kutina, Novska, Nova Gradiška i Hrvatska Kostajnica (Privitak 1. Kartogram teritorijalnog ustroja).

3.2.3 Vrijednosti Parka prirode *Lonjsko polje*

Na području parka nalaze se dva posebna (ornitološka) rezervata – Krapje Đol i Rakita. OR *Krapje Đol*, prvi ornitološki rezervat u Hrvatskoj, zaštićen 1963. godine, smješten je između sela Drenov Bok i Krapje. Obuhvaća površinu od oko 25 ha, a zaštićen je zbog vrijednog gnjezdišta mješovite kolonije žličarki (*Platalea leucorodia*) i raznih vrsta čaplji.

OR *Rakita* proglašen je ornitološkim rezervatom 1969. godine, površine je 430 ha i nalazi se u retenciji *Lonjsko polje* kod sela Mužilovčica.

Godine 1994. njemačka zaklada za zaštitu prirode EURO-NATUR zbog velikog je broja gnijezda na krovovima drvenih posavskih kuća proglasila selo Čigoč prvim *Europskim selom rode*. Čigoč je selo na desnoj obali rijeke Save okruženo livadama i pašnjacima, barama i lokvama, a takvo stanište omogućuje jedno od najuspješnijih gniježđenja rode u svijetu: čak 3,8 mladih ptića po paru. Adaptacijske osobine rode u suživotu s ljudima vidljive su u građi gnijezda koja su usko povezana s ljudskim građevinama.

Godine 1995. selo Krapje zbog očuvanog je povijesnog graditeljskog sklopa, velikog broja zgrada tradicijske drvene arhitekture u slikovitom ambijentu, karakteristične

of International Importance (CROATIA 3HR003). That same year the area was also declared an Important Bird Area (IBA), significant as a wintering site or a rest site of migratory birds and nesting sites of just under 140 species.

In 2005, the *Lonjsko Polje* Nature Park area was, for its exceptional natural, landscape and cultural wealth included in the nomination list of the UNESCO World Heritage List in the mixed site category.

3.2.2 Situation

Lonjsko Polje Nature Park is geographically situated on the mid-point of the Sava River, about 75 km to the southeast of the capital city of Zagreb. The territory of the Park is very much a lowland area, with an elevation above sea level ranging from 90 to 110 metres, and is rural in character. There are fourteen settlements in the Park – Osekovo, Stružec, Čigoč, Kratečko, Mužilovčica, Suvoj, Lonja, Trebež, Puska, Krapje, Drenov Bok, Jasenovac, Košutarica and Mlaka, and a number of urban settlements in the surrounding area – Ivanić Grad, Sisak, Popovača, Kutina, Novska, Nova Gradiška and Hrvatska Kostajnica (Appendix 1 Cartogram of the territorial organisation).

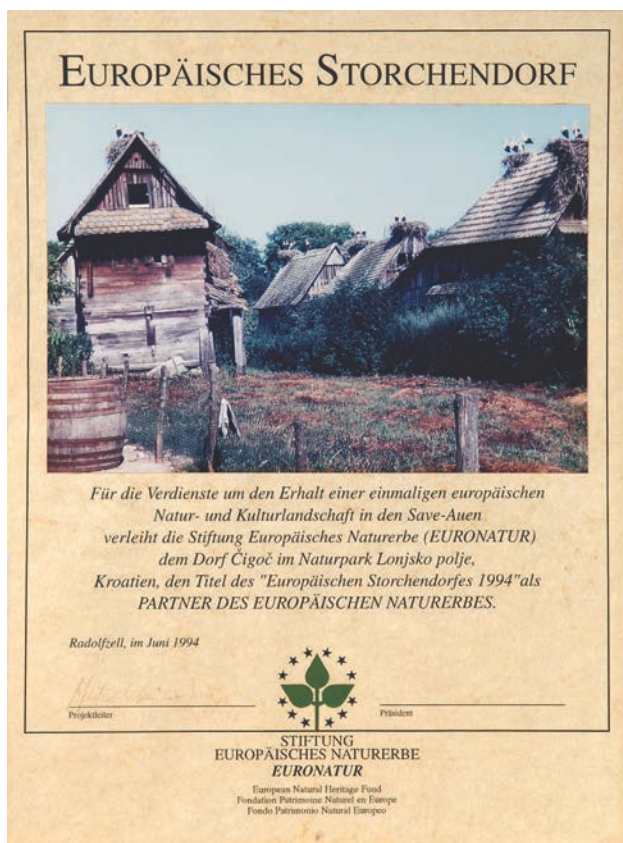
3.2.3 The wealth of *Lonjsko Polje* Nature Park

There are two special (ornithological) reserves in the territory of the Park – Krapje Đol and Rakita. The Krapje Đol OR, the first ornithological reserve in Croatia, was given protected status in 1963, and is situated between the villages of Drenov Bok and Krapje. It covers an area of about 25 ha, and is protected due to valuable nesting site of a mixed colony of Eurasian spoonbill (*Platalea leucorodia*) and several species of heron.

Rakita OR was declared an ornithological reserve in 1969. It covers an area of 430 ha and is situated in the *Lonjsko Polje* retention area near the village of Mužilovčica.

In 1994 the German nature protection fund EURONATUR declared the village of Čigoč the *first European stork village* on account of the great number of nests on the roofs of the wooden Posavina houses. Čigoč is a village on the right bank of the Sava River surrounded by meadows and pastures, ponds and pools, and this habitat provides for one of the most successful stork nesting sites in the world, with as many as 3.8 chicks per pair. The adaptation characteristics of storks in co-existence with people are evident in the building of nests closely associated with human edifices.

Slika 4. Dodjela naslova Europsko selo roda
Figure 4. Presentation of the title of "European Stork Village"

linijske prostorne organizacije sela te očuvanih povijesnih zgrada javnog karaktera dobilo status *Sela graditeljske baštine*. Od te godine u selu se svake godine organizira manifestacija *Dani europske baštine*.

Prirodna nizinska močvarna područja nalaze se s obje strane rijeke Save. Lonjsko, Mokro i Poganovo polje dio su Parka prirode i prirodne poplavne retencije koja ima važnu ulogu u sustavu obrane od poplave. Zbog iznimna položaja rijeke Save i njezinih pritoka – rijeke Lonje, Ilove, Pakre, Trebež, Strug, Kupe, Sunje i Une, koje dolaze iz triju različitih klimatskih područja – poplave u Lonjskom polju mogu se dogoditi u bilo koje doba godine. Ova promjenjivost čini Lonjsko polje iznimnim primjerom ekoloških procesa uzrokovanih ekstremnim i nepredvidivim oscilacijama u dinamici vode koje se događaju u središnjem toku rijeke Save.

Duga i neprekidna tradicija življenja s poplavama stvorila je izvanredan sustav koji se isprepliće u svim aspektima ljudske interakcije s okolišem, kao što su tradicionalne građevine, organizacija naselja i oblikovanje krajolika, upotreba zemlje i izvorne pasmine koje su potpuno prilagođene uvjetima poplavlivanja. Ljudi su organizirali život na najsigurnijim mjestima, uzvisinama ili „gredama“

For its preserved historical architectural complex, large number of buildings of traditional wooden architecture in a picturesque setting of the characteristic linear spatial organisation of villages and preserved historical public buildings, the village of Krapje in 2005 was given the status of an *Architectural Heritage Village*. Since then the European Heritage Days event is organised in the village every year.

Natural lowland marsh areas are found on both sides of the Sava River. Lonjsko Polje, Mokro Polje and Poganovo Polje are part of the Nature Park and their natural reten-

Slika 5. Suživot rode i čovjeka
Figure 5. The coexistence of storks and humans

tion areas play an important role in the flood protection system. Because of the particular position of the Sava River and its tributaries – the Lonja, Ilova, Pakra, Trebež, Strug, Kupa, Sunja and Una Rivers, which flow from three different climatic areas, floods can occur in Lonjsko Polje at any time of the year. This variability makes Lonjsko Polje and exceptional example of ecological processes

Slika 6. Krapje – Selo graditeljske baštine
Figure 6. Krapje – an architectural heritage village

Slika 7. Poplavljeno Lonjsko polje
Figure 7. Lonjsko Polje during flooding

uz samu rijeku. Iza naselja nalaze se voćnjaci, oranice i livade, dalje su košarice i poplavni pašnjaci, a na kraju poplavne nizinske šume. Ovaj slijed upotrebe zemljišta strogo prati dolazak poplave i povlačenje vode.

Prave prirodne vrijednosti Parka prirode Lonjsko polje čine nizinske poplavne šume – nezaobilazna pojava poplavnih područja uz rijeku Savu (*Riparian Woodlands – The Unmistakable Appearance of the Sava Floodplains*),

resulting from extreme and unforeseeable oscillations in the water dynamics that occur at the middle course of the Sava River.

The long and uninterrupted tradition of living with floods has created an exceptional system that is interwoven into all aspects of human interaction with the environment, such as traditional architecture, the organisation of settlements and the shaping of the landscape, the use of the land and indigenous animal breeds that are entirely adapted to flooding conditions. People have organised life in the safest places, elevations or levees, along the river itself. Behind the settlements there are orchards, ploughland and grasslands, further on hay meadows and floodplain pastures and, finally, floodplain lowland forests. This sequence of the use of land strictly follows the arrival of floodwaters and their withdrawal.

The true natural wealth of Lonjsko Polje Nature Park are its floodplain lowland forests – an essential phenomenon of floodplains along the Sava River (*Riparian Woodlands – The Unmistakable Appearance of the Sava Floodplains*), that cover almost 70% of the area. The largest complex of natural preserved floodplain lowland forests in Europe and the wider area are, in fact, to be found in

Slika 8. Poplavne nizinske šume
Figure 8. Lowland floodplain forests

koje pokrivaju gotovo 70 % područja. Najveći kompleksi prirodnih očuvanih poplavnih nizinskih šuma u Europi i šire nalaze se upravo na području Parka prirode *Lonjsko polje*. Takve šume imaju neprocjenjivu biološku i krajobraznu vrijednost. Moć nizinskih poplavnih šuma ogleda se u oblikovanju staništa i krajobraza te se u njima razvijaju neke specifične vrste prilagođene poplavama. Jedna od specifičnih vrsta za ove šumske zajednice čuveni je slavonski hrast, koji je svojom dugoročnom kvalitetom i dandanas pojam izvanrednosti u europskim zemljama kao što su Italija i Francuska.

Stabilnost 36 gnijezdećih parova štekavca indikator je očuvanosti integriteta nizinskih poplavnih šuma srednje Posavine, a Lonjsko polje time zauzima važno mjesto za populaciju štekavca u cijelom dunavskom slijevu.

Poplavni travnjaci pokrivaju oko 30 % površine Parka prirode *Lonjsko polje*. Uslijed periodičke dinamike plavljenja vodama rijeke Save i njezinih pritoka, livade, košarice i pašnjaci za ispašu stoke Lonjskog i Mokrog polja gotovo su svake godine 30 do 100 dana potpuno ili djelomično poplavljeni. To je jedno od najvećih mrijestilišta šarana u cijelom dunavskom slijevu. Žličarka jedino u Lonjskom polju upotrebljava pašnjake kao hranilišta, a kosac osim livada košarica u Lonjskom polju upotrebljava i prirodne livade visokih šaševa za gniježđenje.

Poplavni travnjaci imaju značajnu ulogu kao retencijsko područje u sustavu obrane od poplave, ali i veliku ekološku i gospodarsku vrijednost kao dio tradicionalnog sustava pašarenja i očuvanja izvornih hrvatskih pasmina. Izvorne pasmine čuvaju identitet ovog područja. Karakterizira ih sposobnost prilagodbe na ekstremne uvjete preživljavanja na otvorenom. Imaju čvrstu konstituciju tijela i društvenu komponentu ponašanja važnu za očuvanje pašarenja na velikim kompleksima zajedničkih pašnjaka. Lonjsko polje s pravom je jedno od područja s najvećom koncentracijom izvornih pasmina koje su ovdje nastajale i oblikovale svoje genetsko naslijeđe. Izvorne su pasmine u Parku prirode *Lonjsko polje*: hrvatski posavac, hrvatski hladnokrvnjak, turopoljska svinja, slavonsko-srijemsko podolsko govedo, posavska guska i posavski gonič. Republika Hrvatska kao potpisnica Konvencije o biološkoj raznolikosti iz 1992. godine svrstala je turopoljsku svinju u red najugroženijih izvornih pasmina.

Kulturnu baštinu Lonjskog polja čini sustav tradicijskih ruralnih naselja s pripadajućom arhitektonskom baštinom i kulturnim krajolikom. Značajke kulturnoga krajoлика i kulturnog identiteta povezane su s tradicijskim seoskim naseljima i njihovom kulturom te prilagodbom ljudi u svim sferama življenja i rada na poplavnom području. Naseobinsku matricu čine manja seoska naselja koja svoj gospodarski napredak sve do danas zasnivaju na osnovnim tradicijskim djelatnostima, poljoprivredi i šumarstvu. Graditeljska baština i stambene građevine

Lonjsko Polje Nature Park. These forests possess inestimable value, both in terms of biology and as a landscape. The potency of floodplain lowland forests is reflected in the formation of habitats and landscapes, and specific species develop in them adapted to flooding. One of the species specific to this woodland community is the famed Slavonian oak, the long-term quality of which remains to this day a symbol of excellence in European countries such as Italy and France.

The stability of thirty-six nesting pairs of white-tailed eagles is an indicator of the preservation of the integrity of the lowland floodplain forests of central Posavina, making Lonjsko Polje an important site for the white-tailed eagle population in the entire Danubian basin.

Flooded grasslands account for about 30% of the area of *Lonjsko Polje* Nature Park. As a result of the period dynamics of flooding by the waters of the Sava River and its tributaries, the hay meadows and pastures used for livestock in Lonjsko Polje and Mokro Polje are fully or partially flooded every year for from 30 to 100 days. It is one of the largest carp spawning grounds in the entire Danubian basin. Eurasian spoonbills use pastures as feeding grounds only in Lonjsko Polje, while the corn crane, along with hay meadows, also uses natural meadows of high-growing sedges in Lonjsko Polje for nesting. Flooded grasslands play a significant role as retention areas in the flood protection system, but also have great ecological and economic value as a part of the traditional grazing system and in the preservation of indigenous Croatian breeds. Indigenous breeds preserve the identity of the region. They are characterised by adaptation to extreme survival conditions in the open. They are of robust bodily constitution and a social behavioural component vital to the preservation of grazing on large complexes of common pastures. Lonjsko Polje is rightly one of the areas with the greatest concentration of indigenous breeds that have emerged and shaped their genetic heritage here. The indigenous breeds in *Lonjsko Polje* Nature Park are: the Croatian Posavina horse, Croatian coldblooded horse, the Turopolje pig, Slavonian-Syrmian Podolian cattle, the Posavina goose and the Posavac hound. As a signatory party to the 1992 Convention on Biological Diversity the Republic of Croatia included the Turopolje pig among the most endangered indigenous breeds.

The cultural heritage of Lonjsko Polje is made up of a system of traditional rural settlements with their attendant architectural heritage and cultural landscape. The characteristics of the cultural landscape and cultural identity are related to traditional village settlements and their culture and the adaptation of people to flooding in all areas of life and work. The settlement matrix consists of small village settlements whose economic progress has to this day been founded on core traditional activities,

ne odraz su nedjeljivosti i suživota ljudi i prirode, što se vidi u tradicijskoj gradnji koja je od prirodnog materijala (hrastovine) izvedena kao odraz umijeća lokalnih graditelja te je uvijek uklopljena u prirodni okoliš na najbolji mogući način.

Bogata nematerijalna kulturna baština u očuvanom tradicionalnom pokućstvu, alatima, rukotvorinama, pjesmama, plesovima i običajima pokazuje povezanost ljudi s povijesnim razdobljem vojne granice i rijekom Savom kao bitnom odrednicom sveukupna života.

agriculture and forestry. The architectural heritage and residential edifices are a reflection of the inseparability and co-existence of people and nature, which is evident in the traditional architecture, based on the use of natural materials (oak) and erected as a reflection of the skill of local builders and always blended into the natural environment in the best possible manner.

The rich intangible cultural heritage preserved through traditional furniture, tools, handicrafts, songs, dances and customs demonstrate the links peoples have with the historical period of the military border and the Sava River as an important determinant of life in general.

Slika 9. Narodna nošnja Posavine
Figure 9. Posavina folk costume

3.2.4 Stanovništvo

U Parku prirode *Lonjsko polje* prema popisu iz 2001. godine evidentirano je četrnaest naselja s 4 324 stanovnika. Tijekom izrade studije *Stanovništvo i naselja Lonjskog polja – stanje i pretpostavke revitalizacije* analizirana je starosna struktura stanovništva. Podatci govore da je više od polovice stanovništva između 20 i 59 godina, a čak 25 % stanovništva starije je od 60 godina. Podatci iz studije navode i da je više od 53 % stanovnika nepismeno ili nema završenu osnovnu školu, a samo 1 % stanovnika ima visoko obrazovanje.

Većinsko ruralno stanovništvo bavi se tradicionalnim stočarstvom, što predstavlja dobru osnovu za daljnji razvoj turizma.

3.2.5 Infrastruktura

Cestovnim prometom Park prirode *Lonjsko polje* povezan je županijskom cestom od istoka (grad Sisak) do zapada (Jasenovac) te dvama cestovnim koridorima sjever-jug, cestom Sisak-Popovača i Krapje-Subocka. Državna cesta prolazi parkom u dijelu od Novske kroz Jasenovac prema susjednoj državi BiH.

Željeznički promet povezuje Sisak i Novsku, a pruga prolazi kroz naselje Jasenovac.

Riječni promet po rijeci Savi moguć je od ušća Velikog Struga do ušća Kupe (117 km) i taj je koridor uključen u europsku mrežu plovnih putova Dunavskog koridora 7. Povezivanje parka i južnog dijela županije preko rijeke Save moguće je skelom kod sela Kratečko.

Zbog racionalizacije troškova trenutačno se na području parka nalazi samo jedan poštanski ured, i to u naselju Jasenovac.

Od ukupno 14 naselja na području parka, trgovine mješovitom robom nalaze se u osam naselja: Kratečko, Mužilovčica, Lonja, Puska, Krapje, Jasenovac, Osekovo i Stružec. Najposjećenije naselje, selo Čigoč, koje posjećuje gotovo 90 % posjetitelja, nema nijednu trgovinu mješovitom robom. U okolnim gradskim središtima postoje trgovački centri velikih trgovačkih kuća.

Dom zdravlja nalazi se jedino u Jasenovcu, a iz ostalih naselja stanovništvo se za zdravstvene potrebe upućuje u okolna gradska središta.

Na području parka postoji samo jedan javni WC, u selu Čigoč, dok je u selu Krapje WC za posjetitelje izgrađen u sklopu prijemnog centra Krapje.

3.2.4 Population

The 2001 census registered fourteen settlements in *Lonjsko Polje* Nature Park with 4,324 inhabitants. During the conduct of a study on *Population & Settlements of Lonjsko Polje – Current Situation & Conditions for Revitalisation*, an analysis was made of the age structure of the population and the data indicates that over half of the population is in the 20 to 59 year age category, and as much as 25% of the population is over the age of 60. The data from the study also show that over 53% of the population is illiterate or has not completed elementary school, and that only 1,0% of the inhabitants have higher education. The majority of the rural population is engaged in traditional animal husbandry, which constitutes a good foundation for the further development of tourism.

3.2.5 Infrastructure

By road *Lonjsko Polje* Nature Park is connected to the east by a county road (City of Sisak), to the west (Jasenovac) and by two north-south road corridors, the Sisak-Popovača and Krapje-Subocka roads. A state road passes through the Park in the section from Novska through Jasenovac towards neighbouring Bosnia-Herzegovina. There is a railway connecting Sisak and Novska, with the line passing through the settlement of Jasenovac.

River travel is possible on the Sava River from the mouth of the Veliki Strug River to the mouth of the Kupa River (117 km) and this corridor is part of the Danubian corridor VII in the European network of water routes. The Park and the southern part of the county are connected by a ferry crossing of the Sava River at the village of Kratečko.

As a result of cost rationalisation there is currently only one postal office in the Park area in the settlement of Jasenovac.

Of the total of fourteen settlements in the Park area, eight settlements have small grocery stores: Kratečko, Mužilovčica, Lonja, Puska, Krapje, Jasenovac, Osekovo and Stružec. The most frequently visited settlement – the village of Čigoč, visited by almost 90% of all visitors, does not have a single small grocery store. The surrounding urban centres have shopping centres operated by major retail chains.

Only Jasenovac has a public health clinic, while the inhabitants of the other settlements are directed to surrounding urban centres for their healthcare requirements.

There is only one public lavatory in the Park, in the village of Čigoč, while the village of Krapje has a lavatory for visitors within the Krapje visitor centre.

3.3 Značajke ostalih zaštićenih područja

3.3.1 Značajni krajobraz Sunjsko polje

Kategorija zaštite: značajni krajobraz

Površina: 20 550 ha

Godina zaštite: 2010.

Ekološka mreža: NATURA 2000

Ciljevi očuvanja: ptice močvarice, vidra; autohtona pasmina hrvatski posavac; poplavne šume, poplavni travnjaci, stari rukavci; krajobrazne vrijednosti

Značajni krajobraz Sunjsko polje nalazi se s desne strane rijeke Save i čini prirodnu cjelinu s Parkom prirode *Lonjsko polje*, a obuhvaća područje uz rijeku Sunju i njezine pritoke.

Ukupne je površine 20 550 ha. Na području Sunjskog polja izmjenjuju se poplavne šume hrasta lužnjaka, crne johe i poljskog jasena (50 %), a vlažne i mezofilne livade, nitrofilni travnjaci i pašnjaci čine ostalih 50 % površine. Sunjsko polje sa svim svojim dosadašnjim sadržajima područje je od međunarodne važnosti te zahtijeva posebnu brigu i pažnju u daljnjem gospodarenju ovim prostorom.

Stanovništvo naselja na području Sunjskog polja stoljećima njeguje bogatu kulturnu i povijesnu baštinu, s brojnim stambenim objektima tradicijske drvene gradnje, a uz bogatu etnološku baštinu, predstavlja dobar temelj za razvoj turističke ponude ovoga kraja.

3.3.2 Značajni krajobraz Odransko polje

Kategorija zaštite: značajni krajobraz

Godina zaštite: 2006.

Površina: 9 401,79 ha

Ekološka mreža NATURA 2000

Ciljevi očuvanja: kosac, štekavac, vidra; autohtone pasmine hrvatski posavac i turopoljska svinja; poplavne šume, poplavni travnjaci, stari rukavci; krajobrazne vrijednosti

Odransko polje većim dijelom pripada Sisačko-moslavačkoj županiji.

Vlažne livade Odranskog polja predstavljaju najvažnije područje gniježđenja kosca (*Crex crex*) u Hrvatskoj i Europi, a poplavne šume hrasta lužnjaka stanište su štekavca (*Haliaeetus albicilla*).

Ruralno stanovništvo bavi se ekstenzivnim stočarstvom s posebnim naglaskom na uzgoju konja – hrvatskog posavca, koji na ovom području čini oko 40 % ukupnog broja. Osim konja, prisutna su stada goveda i svinja. Očuvanost područja omogućuje razvoj turizma temeljena

3.3 The characteristics of the other protected areas

3.3.1 Sunjsko Polje Important Landscape

Protection category: important landscape

Area: 20,550 ha

Under protection since: 2010

NATURA 2000 ecological network

Preservation objectives: wetland birds, otter; the indigenous Croatian Posavina horse breed; floodplain forests, floodplain grasslands, old river branches; landscape wealth

The Sunjsko Polje important landscape is situated on the right side of the Sava River and forms a natural unit with *Lonjsko Polje* Nature Park, and covers the area along the Sunja River and its tributaries.

It has a total area of 20,550 ha. 50% of the Sunjsko Polje area is composed of alternating floodplain forests of pendunculate oak, black alder and European ash, while the other 50% consists of wet and mesophilic meadows and nitrophilic grasslands and pastures. With all of its present content Sunjsko Polje is an area of international significance and requires particular care and nurturing in the further management of this area.

The population of the settlements in the Sunjsko Polje area has for centuries nurtured its rich cultural and historical heritage, with numerous residential edifices of traditional wooden architecture, and with its rich ethnological heritage it constitutes a solid foundation for the development of the tourism products of the area.

3.3.2 Odransko Polje Important Landscape

Protection category: important landscape

Under protection since: 2006

Area: 9,401.79 ha

NATURA 2000 ecological network

Preservation objectives: corn crane, white-tailed eagle, otter; the indigenous Croatian Posavina horse and Turopolje pig breeds; floodplain forests, floodplain grasslands, old river branches; landscape wealth

Most of Odransko Polje falls under Sisak-Moslavina County. The wet meadows of Odransko Polje are the most important nesting areas for the corn crane (*Crex crex*) in Croatia and Europe as a whole, while the floodplain forests of pendunculate oak are the habitat of the white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*).

The rural population is engaged in extensive animal husbandry with special emphasis on horse breeding – the Croatian Posavina horse that in this area accounts for about 40% of the total. Present here along with the

na bogatoj prirodnoj i kulturnoj baštini koja je duboko urasla u život stanovnika i čini jedinstvenost čovjeka i prirode.

3.3.3 Regionalni park Moslavačka gora

Kategorija zaštite: regionalni park

Godina zaštite: 2.6.2011.

Površina: 15 111,32 ha

Ciljevi očuvanja: krajobrazne vrijednosti; šume; geološka baština

Masiv Moslavačke gore predstavlja prepoznatljivu kraj-obraznu cjelinu šireg prostora Sisačko-moslavačke i Bjelovarsko-bilogorske županije. Šumovit prostor mozaično je prošaran poljoprivrednim površinama i ispresijecan slikovitim potočnim dolinama. Šumski pokrov dominira, uključujući i vršni dio s najvišom kotom Humka (489 m n.v.). Moslavačka gora ima vrlo zanimljive geološke značajke i bogatu geološku baštinu. Karakteristična je pojava različitih magmatskih i metamornih stijena u zanimljivim strukturnim odnosima, a poznati su i prirodni izvori nafte te nalazišta ugljena.

Turistički potencijal ovog prostora, osim očuvanih prirodnih vrijednosti, predstavljaju i objekti kulturno-povijesne vrijednosti koji uz primjerenu obnovu mogu značajno doprinijeti očuvanju kulturološkog bogatstva na nacionalnoj razini. Očuvanje prirodnih elemenata krajobraza, obnova kulturno-povijesnih vrijednosti te sprječavanje negativnih antropogenih utjecaja glavni su zadatci čija uspješna provedba može dugoročno osigurati opstojnost krajobraznih vrijednosti ovog dijela Sisačko-moslavačke i Bjelovarsko-bilogorske županije.

3.3.4 Park-šuma Brdo Djed

Kategorija zaštite: park-šuma

Godina zaštite: 2000.

Površina: 27,8 ha

Registarski broj: 406

Ciljevi očuvanja: krajobrazne vrijednosti, izletničke i rekreacijske funkcije

Nalazi se iznad Hrvatske Kostajnice na 205 metara nadmorske visine, a čini je autohtona šuma hrasta kitnjaka, običnog graba s pitomim kestenom, uređenim šetnicama i vidikovcem s pogledom na Kostajnicu i dolinu rijeke Une. Park-šuma sađena je od 1890. do 1990. godine pod vodstvom Davorina Trstenjaka.

horses are herds of cattle and swine. The preservation of the area allows for the development of tourism based on the rich natural and cultural heritage that is deeply imbedded into the life of the inhabitants and the unity of people and nature.

3.3.3 Moslavačka Gora Regional Park

Protection category: regional park

Under protection since: 2 June 2011

Area: 15,111.32 ha

Preservation objectives: landscape wealth; forests; geological heritage

The Moslavačka Gora massif constitutes a distinct landscape ensemble of the broader area of the counties of Sisak-Moslavina and Bjelovar-Bilogora. There is a mosaic of wooded area interspersed with areas under agricultural cultivation and intersected by picturesque stream valleys. Forest cover is dominant, including the highest elevations with the highest peak -- Humka (489 m.a.s.l.). Moslavačka Gora has very interesting geological characteristics and a rich geological heritage. Characteristic of the area are various igneous and metamorphic rocks in interesting structural relationships, and there are known finds of petroleum and coal.

The tourism potential of this area, besides its preserved natural wealth, includes edifices of cultural-historical value that, with appropriate renovation, could significantly contribute to the preservation of cultural wealth at the national level. The reservation of the natural elements of the landscape, the renovation of cultural-historical wealth and the prevention of anthropogenic impacts are the chief tasks that, if successfully implemented, could secure, in the long term, the survival of the landscape wealth of this part of the counties of Sisak-Moslavina and Bjelovar-Bilogora.

3.3.4 Brdo Djed Park Forest

Protection category: park forest

Under protection since: 2000

Area: 27.8 ha

Registered under No.: 406

Preservation objectives: landscape wealth, excursion and recreation functions

Situated above Hrvatska Kostajnica at 205 m.a.s.l., it consists of indigenous forests of sessile oak, European hornbeam with sweet chestnut, organised pedestrian trails and viewpoints with a view of Kostajnica and the Una River valley. The park forest was planted from 1890 to 1990 under the leadership of Davorin Trstenjak.

Osim prirodnih i krajobraznih vrijednosti, Pounje i Banovina ističu se i bogatom poviješću s posebnim naglaskom na srednjovjekovni period, kada se Hrvatska Kostajnica nalazila na dodiru dvaju carstva (Austro-Ugarskog i Turskog). Ostaci te bogate povijesti vidljivi su u brojnim utverdama u okolici Brda Djed, a na samom Djedu nalazila se utvrda građena 1736. godine, od koje danas postoje tek tragovi vidljivi u linijama pješačkih staza oblikovanih po „zvijezdi“ utvrde.

Jesenska manifestacija *Kestenijada* prezentira bogatstvo prirodnih šumskih sastojina kestenovih šuma i proizvoda od kestena te već godinama promiče ljepote i bogatstvo Hrvatske Kostajnice, Pounja i Banovine posjetiteljima iz cijele Hrvatske i šire.

3.3.5 Dolina Une – Ekološka mreža NATURA2000

Dolina rijeke Une sa stajališta zaštite prirode vrijedno je područje koje zahtijeva zaštitu i usmjereno upravljanje s ciljem očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, a na dobrobit lokalnoga stanovništva. U istraživanjima koja je Državni zavod za zaštitu prirode proveo 2009. godine na području Une zabilježeno je ukupno 629 vrsta flore i faune, od toga 325 životinjskih i 260 biljnih vrsta te 23 vrste lišajeva, među kojima je velik broj ugroženih i zaštićenih. Upravo je očuvanje kvalitete vode te prirodosti toka rijeke Une jedan od najvećih izazova zaštite biološke raznolikosti ove rijeke. Ciljevi su očuvanja riječni ekološki sustav, sedrene barijere kao ugroženi i zaštićeni stanišni tip te veći broj ugroženih i zaštićenih ribljih vrsta.

S obzirom na veliku prekograničnu važnost ovoga prostora, izraženu krajobraznu vrijednost i važnost za očuvanje biološke raznolikosti, Državni zavod za zaštitu prirode izradio je stručnu podlogu za zaštitu područja Une u kategoriji regionalnog parka. Definiran je naziv Regionalnog parka Una. Granica regionalnog parka prati tok rijeke Une od Dvora do ušća u Savu na području Sisačko-moslavačke županije.

Along with its natural and landscape wealth, the Pounje and Banovina regions are prominent by their rich history, with a particular emphasis on the medieval period, when Hrvatska Kostajnica was at the meeting point of two empires (the Austro-Hungarian Monarchy and the Ottoman Empire) and the remains of this rich history are evident in the numerous fortifications in the area around Brdo Djed, while on Djed hill itself there is a fortification built in 1736 of which only traces are visible today in the form of the lines of pedestrian trails that follow the star shape of the fortification.

In the autumn the *Kestenijada* event features the wealth of natural forest stands of chestnut trees and chestnut products and has for years promoted the beauty and riches of Hrvatska Kostajnica, Pounje and Banovina to visitors from across Croatia and from abroad.

3.3.5 Una River Valley – the NATURA2000 Ecological Network

From the aspect of nature protection the Una River Valley is a valuable area that requires protection and management oriented towards the objective of preserving its biological and landscape diversity, to the benefit of the local population. Research conducted in 2009 by the State Institute for Nature Protection in the Una River area registered a total of 629 species of flora and fauna; 325 animal and 260 plant species, and 23 species of lichen, many of which are threatened and under protection. The preservation of the quality of water and the natural characteristics of the course of the Una River is one of the greatest challenges in the protection of the biological diversity of this river. The preservation objectives are the fluvial ecosystem, the travertine barriers as a threatened and protected habitat type and the large number of threatened and protected fish species.

With regard to the cross-border character of the area and the prominent landscape wealth and the importance of the preservation of biological diversity, the State Institute for Nature Protection has drawn up an expert baseline study for the protection of the Una area in the regional park category. The defined name of the regional park is "Una". The borders of the regional park follow the course of the Una River from Dvor to the confluence with the Sava River in Sisak-Moslavina County.

4 SUSTAV POSJEĆIVANJA

4.1 Zakonodavni okvir

Razvoj održivog turizma u zaštićenim područjima temelji se na zakonskoj regulativi koja omogućuje usklađenost na međunarodnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Međunarodni propisi:

1. Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (NN12/93)
2. Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti naročito kao stanište ptica (NN 12/93)
3. Strategija Europske unije za dunavsku regiju
4. EU direktive – temelj mreže NATURA 2000
5. Agenda 21 – UN Rio Akcijski program održivog razvoja / Razvoj turizma

Nacionalni propisi:

1. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine (NN 55/13)
Glavni razvojni cilj Strategije ostvariti je prepoznatljivost turističkih destinacija, poboljšati konkurentnost i atraktivnost za investicije koje stvaraju radna mjesta i na održiv način upravljaju razvojem na svojem cjelokupnom prostoru te njegovati prirodne i kulturne vrijednosti.¹
2. Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske (NN30/09)
Dokument dugoročno usmjeruje gospodarski i socijalni razvitak te zaštitu okoliša prema dugoročnom održivom razvitku Republike Hrvatske.
3. Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti RH (NN 143/08) Temeljni dokument koji određuje dugoročne ciljeve i smjernice očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti zaštićenih prirodnih vrijednosti te potiče i njihovu promociju razvojem edukativnih sadržaja.
4. Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13)
5. Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07, NN 88/10)
6. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 50/12)
7. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti – izmjene i dopune (NN 80/13)

4 THE VISITING SYSTEM

4.1 The legislative framework

The development of sustainable tourism in protected areas is based on legislation that provides coherence at the international, national, regional and local levels.

International regulations

1. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (Official Gazette 12/93)
2. Convention on Wetlands of International Importance, especially as Waterfowl Habitat (Official Gazette 12/93)
3. European Union Strategy for the Danube Region
4. The EU directive establishing the NATURA 2000 network
5. Agenda 21 – UN Rio action plan for sustainable development / tourism development

National regulations

1. Croatian Tourism Development Strategy to 2020 (Official Gazette 55/13)
The chief development objective of the Strategy is to achieve the recognisability of tourism destinations, to improve competitiveness and attractiveness for investment that creates jobs and provides for sustainable management of development of the entire area and nurtures natural and cultural wealth.¹
2. Strategy for Sustainable Development of the Republic of Croatia (Official Gazette 30/09) – the document directs long-term economic and social development and environmental protection towards the sustainable development of the Republic of Croatia
3. Strategy and Action Plan for the Protection of Biological and Landscape Diversity of the Republic of Croatia (Official Gazette 143/08) – a core document that, besides defining the long-term objectives and guidelines for the preservation of biological and landscape diversity of protected natural wealth, also encourages their promotion through the development of educational content
4. Nature Protection Act (Official Gazette 80/13)
5. Act on the Provision of Tourism Services (Official Gazette 68/07, Official Gazette 88/10)
6. Act on Amendments to the Hospitality and Catering Industry Act (Official Gazette 50/12)
7. Hospitality and Catering Industry Act – amendments (Official Gazette 80/13)

¹ Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.

¹ Croatian Tourism Development Strategy to 2020

4.2 Dokumenti upravljanja sustavom posjećivanja

Razvoj sustava posjećivanja i održivog turizma Parka prirode *Lonjsko polje* temelji se na integriranom pristupu, koji je ugrađen u strateške dokumente i dokumente upravljanja Javne ustanove Park prirode *Lonjsko polje*.

1. Prostorni plan Parka prirode *Lonjsko polje*
Prostornim planom Parka prirode *Lonjsko polje* određena su načela prostornog uređenja i utvrđeni ciljevi prostornog razvoja te organizacija, zaštita, upotreba i namjena prostora Parka prirode.
2. Plan upravljanja – *Park prirode Lonjsko polje – Živući krajobraz i poplavni ekosustav Srednje Posavine*
Planom su definirani ciljevi upravljanja i aktivnosti za deset godina (2009. – 2018.).
3. Masterplan za turizam – Regionalni koncept za Lonjsko Polje / Posavinu
Cilj mu je uskladiti razvoj turizma s interesima lokalnog stanovništva te osigurati neopterećenost okoliša razvojem turizma.
4. Park prirode *Lonjsko polje* – Upravljanje sustavom posjećivanja
5. Marketinški plan područja Parka prirode *Lonjsko polje*
6. Plan promocije područja Parka prirode *Lonjsko polje*
7. Ekokamp u Parku prirode *Lonjsko polje* – studija izvodljivosti
8. Tradicijski proizvodi Parka prirode *Lonjsko polje* i zaštićenih područja Sisačko-moslavačke županije
Identifikacija pet tradicijskih proizvoda, koji će svojim proizvodno-tehnološkim procesom osigurati očuvanje poplavnog ekosustava i biti pogodni za daljnju komercijalizaciju i opis proizvodnje.

U skladu s preporukama Europske komisije, temelj za uspješan razvoj turizma osigurava pet čimbenika:

- turistički djelatnici moraju se više usmjeriti na želje posjetitelja
- reklame i dobri okvirni uvjeti trebaju ojačati konkurentnost i oživiti tržište
- moderna infrastruktura (prometna i turistička) treba povećati uspješnost odredišta
- razviti društvene resurse.
- poticati i osigurati održivost razvoja.

Sa stajališta tržišta, dva su navedena aspekta međusobno usko povezana: usmjerenost na želje posjetitelja i održivost razvoja. Jer doživjeti „lijepu, netaknutu prirodu“ ubraja se danas među tri glavne potrebe zahtjevnih turističkih tržišta. U najvažnije motive putovanja ubrajaju se doživljaj prirode, autentičnosti i identiteta Parka

4.2 Documents governing the visiting system

The development of the visiting system and sustainable tourism at *Lonjsko Polje* Nature Park is based on an integrated approach that is incorporated into the strategic documents and the documents governing the management of the *Lonjsko Polje* Nature Park Public Service.

1. *Lonjsko Polje* Nature Park spatial plan
The *Lonjsko Polje* Nature Park spatial plan determines the principles of spatial planning and defines the objectives of spatial development and the organisation, protection, use and purpose of the Nature Park space
2. Administration Plan – *Lonjsko Polje Nature Park – A Living Landscape and the Flooding Ecosystem of Central Posavina*
The plan defines the administrative objectives and the activities over a ten year period (2009 – 2018)
3. Tourism Master Plan – *Regional Concept for Lonjsko Polje/Posavina* – aims to harmonise the development of tourism with the interests of the local population, and ensure that the environment is not negatively impacted by the development of tourism
4. *Lonjsko Polje* Nature Park – Visiting System Administration
5. Marketing plan for *Lonjsko Polje* Nature Park
6. Promotion plan for *Lonjsko Polje* Nature Park
7. *Lonjsko Polje* Nature Park Eco Camp – feasibility study
8. Traditional products of *Lonjsko Polje* Nature Park and the protected areas of Sisak-Moslavina County
Identifies five traditional products whose production technology processes will ensure the preservation of the flooding ecosystem and be suitable for further commercialisation with a description of manufacture

In accordance with the recommendations of the European Commission five factors ensure the foundations of the successful development of tourism:

- Tourism professionals must be more oriented towards meeting the desires of guests
- Advertisements and good framework conditions must bolster competitiveness and vitalise the market
- Modern infrastructure (traffic and tourism) should increase the success of the destination
- Social resources must be developed
- The sustainability of development must be encouraged and ensured

From the viewpoint of the market two of these aspects are mutually closely linked: orientation towards the desires of guests and the sustainability of development. To “experience beautiful, pristine nature” is now numbered

prirode *Lonjsko polje* kao jedinstvenog parka prirode na Mediteranu (*Unique Selling Point*).

Upravo je u Masterplanu za razvoj turizma Lonjskog polja i Posavine predstavljen autentičan doživljaj koji posjetitelj može osjetiti u seoskoj kulturi, među starim tradicijama i u prirodnom okruženju. Za svako je selo predložen lajtmotiv:

among the three top requirements of demanding tourism markets. Numbered among the key motivations for travel are an experience of nature, authenticity and the identity of *Lonjsko Polje* Nature Park as a unique nature park in the Mediterranean (a Unique Selling Point).

It is, in fact, in the Master Plan for the development of Tourism in Lonjsko Polje and Posavina that an authentic experience is presented that visitors can find in the village culture, old traditions and a natural environment, and a *leitmotif* is proposed for each village.

Naziv sela	Specifičnosti	Glavni motiv
Greda	Krajobraz s velikim livadama, lijepo mjesto s velikim drvenim kućama, dobro očuvan kulturni krajobraz.	Kosac
Žreme	Vrlo lijepo malo i mirno mjesto koje se nalazi daleko od cesta.	stari zanati (npr. tkanje)
Sunja	Leži na Sunji, općinsko središte, općinska proslava s odabirom najboljih posavskih konja.	rijeka s mlinovima
Čigoč	Stara Sava, najveći broj gnijezda s rodama.	Europsko selo roda
Kratečko	Murve, skele, drveni vatrogasni dom.	dudov svilac i murve
Mužilovčica	Stara Sava, ulaz na pašnjake.	vrata Lonjskog polja
Suvoj	Stara Sava, malo mjesto, lijepi pašnjaci, na rubu naselja prostran kulturni krajobraz.	Slavuj
Lonja	Staro središte, škola s prostorima Parka prirode, pašnjak izvan retencijskog bazena.	Vidra
Trebež	Brana, uporište vodnog gospodarstva.	Štuka
Puska	Dva stara rukavca, vikendice, sela s dvije osi, ušće Sunje.	Som
Krapje	Selo šarana.	šaran i kulturna baština
Drenov Bok	Kolonije žličarke, Krapje Đol, pogled uz Savu.	kolonije žličarke
Jasenovac	Slijev Save i Une, nekadašnji koncentracijski logor, sjecište željeznice, vodenih putova i cesta, mjesto u središtu Parka prirode.	jasen (u grbu i imenu)
Košutarica	Naziv se odnosi na košutu, ograđeno područje za divljač (uništeno).	rika jelena
Mlaka	Najljepše polje, veliki zavoji Save, mozaik šume i zelenih površina.	crna roda
Lipovljani	Ribnjak, općinski centar, aktivna folklorna društva.	lipa (u grbu i imenu)
Kraljeva Velika	Ribnjak, vrlo lijep kulturni krajobraz, stari kraljevski grad.	orao kliktaš
Piljenice	Stari mlin, stara šuma, drveni mostovi.	hrast lužnjak, drveni mostovi
Osekovo	Najljepši pogled na polje, rimska vila.	Vidikovac
Stružec	Nafta, ušće Česme.	geološki slojevi, prirodna blaga
Svinjičko	Ribarsko selo, prilaz do najvećih pašnjaka u zapadnom dijelu Lonjskog polja.	ribarsko selo

Tablica 1. Identitet i glavni motiv sela

Village name	Specificities	Chief motivation
Greda	A landscape with expansive meadows, a beautiful settlement with large wooden houses, a well preserved cultural landscape	Corn crane
Žreme	A very beautiful and peaceful settlement situated far from roads	Old trades (e.g. weaving)
Sunja	Lies on the Sunja River, seat of the municipality, municipal fête to select the best Croatian Posavina horses	The river with its mills
Čigoč	Stara Sava oxbow lake, greatest number of nesting storks	European stork village
Kratečko	Mulberry, ferry, wooden fire station	Silkworms and mulberries
Mužilovčica	Stara Sava oxbow lake, entry to pastures	The Gate to Lonjsko Polje
Suvov	Stara Sava oxbow lake, a small settlement, beautiful pastures, an expansive cultural landscape at the perimeter of the settlement	Common nightingale
Lonja	The old core, school with the premises of the Nature Park, pasture outside the retention basin	Otter
Trebež	Dam, the cornerstone of water management	Northern pike
Puska	Two oxbow lakes, cottages, villages set on two axes, confluence of the Sunja River	Wels catfish
Krapje	"Village of carps"	Carp and cultural heritage
Drenov Bok	Eurasian spoonbill colonies, Krapje Đol, view of the Sava River	Eurasian spoonbill colonies
Jasenovac	Drainage basin of the Sava and Una rivers, former conc. camp, intersection of railway lines, waterways and roads, settlement in the heart of the Nature Park	Ash tree (jasen – in the coat of arms and the name)
Košutarica	The name is from košuta (deer hind), fenced wild game area (destroyed)	Deer mating calls
Mlaka	The most beautiful fields, large curves in the meandering of the Sava River, mosaic of forest and green areas	Black stork
Lipovljani	Fishpond, seat of the municipality, active folklore societies	Linden tree (lipa – in the coat of arms and the name)
Kraljeva Velika	Fishpond, very beautiful cultural landscape, old "royal town"	Lesser spotted eagle
Piljenice	The old mill, old forest, wooden bridges	Pendunculate oak, wooden bridges
Osekovo	Best view of the fields, Roman villa	Viewpoint
Stružec	Petroleum, mouth of the Česma River	Geological strata, natural resources
Svinjičko	Fishing village, entry to the largest pastures in the western section of Lonjsko Polje	Fishing village

Table 1. Village identity and chief motivation

Budući da je područje projekta veće od područja koje obuhvaćaju gore navedena naselja, potrebno je naglasiti da susjedna područja razvijaju i turističku ponudu koja se temelji na lokalnim tradicionalnim, povijesnim, prirodnim i kulturnim vrijednostima kao što su:

1. Vinske ceste Moslavine
2. U zagrljaju Lonjskog polja i Trsnog gorja
3. Sisačka tvrđava i Keltska noć
4. Kestenijada u Hrvatskoj Kostajnici
5. Ribnjaci kao potencijalna područja za razvoj *birdwatchinga*.

As the project area is larger than that covered by the settlements cited above, it should be emphasised that the neighbouring areas will also develop a tourism offer that is based on local traditional, historical and cultural wealth such as:

1. The Moslavina wine roads
2. In the Embrace of Lonjsko Polje and Vineyard Hills theme trail
3. The Sisak fortress and Celtic Night
4. The *Kestenijada* chestnut fair in Hrvatska Kostajnica
5. Fishponds as potential areas for the development of bird watching

4.3 Analiza tržišta i trendovi u turizmu

Za potrebe izrade marketinškog plana područja Parka prirode *Lonjsko polje* istraženi su globalni trendovi u turizmu, s posebnim naglaskom na ekoturizam i kulturni turizam, kako bi se osiguralo da Park prirode *Lonjsko polje* postane konkurentna europska turistička destinacija koja privlači turiste te da ponuda turističkih usluga i proizvoda osigura održivost destinacije u dužem vremenskom razdoblju.

Rezultati provedenog istraživanja upotrebljavani su pri razvoju marketinškog plana, uzevši u obzir sljedeće trendove u turizmu:

1. Porast broja posjeta u istočnoeuropskim destinacijama unatoč recesiji u Europi.
Unatoč ukupnom padu broja turista i pesimističnim gospodarskim prognozama za Europu, pokazatelji i prognoze za turizam u istočnoj Europi (uključujući i Hrvatsku) pozitivni su i bilježe porast za 18,1 % u odnosu na 2011. godinu.
2. Ponuda novih tipova netradicionalnog turizma.
Prema podacima Europske komisije za putovanja (ETC), razina globalne svijesti turista podiže se, kao i njihova prosječna razina obrazovanja, što je rezultiralo potražnjom za turističkim aranžmanima s naglaskom na kulturi, prirodnim krajolicima, umjetnosti, povijesti, pa čak i humanosti. Kako bi ispunili nove zahtjeve turista, brojne destinacije nude aranžmane za sljedeće oblike turizma: ekoturizam, obrazovni turizam, medicinski turizam, kreativni turizam ili kulturni turizam.
3. Starenje stanovništva u Europi.
Budući da je europsko stanovništvo sve starije (prosječna dob), povećava se potražnja za odredištima i aranžmanima koji nude kvalitetu, udobnost, sigurnost, jednostavan transport te kratak izvansezonski odmor u inozemstvu.
4. Sve veći naglasak na kontinentalnom turizmu u Hrvatskoj.
Budući da će nacionalni fokus biti na novim oblicima turizma, umjesto trenutačno vodećeg odmorišnog turizma na Jadranu, kontinentalne regije u Hrvatskoj imaju veliku priliku postati konkurentna kulturna, obrazovna i ekološka odredišta u Europi.
5. Promjene metoda privlačenja turista.
Donedavne metode privlačenja posjetitelja poput televizijske i radijske reklame i tiskanih materijala zamijenjeni su internetskim rezervacijama, društvenim mrežama i internetskim tražilicama.
Više od 50 % današnjih turista upotrebljava nove alate za određivanje destinacije.
6. Europska komisija smatra turizam izvorom dugoročnog rasta.

4.3 An analysis of the market and trends in tourism

Global trends in tourism have been studied for the creation of a Marketing Plan for the *Lonjsko Polje* Nature Park area, with particular emphasis on eco and cultural tourism, with the aim of ensuring that *Lonjsko Polje* Nature Park becomes a competitive European destination drawing tourists and that the range of tourism services and products ensures the sustainability of the destination in the long term.

The results of the research conducted were used in the development of the marketing plan, taking into consideration the following trends in tourism:

1. An increase in the number of visits in eastern European destinations in spite of the recession in Europe.
In spite of the overall drop in the number of tourists and pessimistic economic forecasts for Europe, the indicators and forecasts for tourism in Eastern Europe (including Croatia) are positive and have registered growth of 18.1% in relation to 2011.
2. Offers of new types of non-traditional tourism.
According to data from the European Travel Commission (ETC) the level of global awareness among tourists is on the rise, as is their average level of education, which has resulted in a demand for tourism packages with an emphasis on culture, natural landscapes, art, history and even humaneness. In order to meet these new demands from tourists many destinations are offering package arrangements for the following forms of tourism: ecotourism, educational tourism, medical tourism, creative tourism, cultural tourism.
3. The ageing population of Europe.
Given that the population of Europe is "growing old" (average age), there is a growing demand for destinations and package arrangements that offer quality, comfort, safety, easy transport and short out-of-peak-season vacations abroad.
4. There is a growing emphasis on continental tourism in Croatia.
Given that the national focus will be on new forms of tourism, in place of the currently leading rest vacation tourism on the Adriatic seaboard, there is significant potential for the continental regions in Croatia to become competitive cultural, educational and ecological destinations in Europe.
5. Changing methods of attracting tourists.
The methods of attracting tourists that have existed to date – such as television and radio commercials and print materials – have been displaced by on-line booking, social networks and Internet search engines. Over 50% of today's tourists use the new tools in determining their destination.

U priopćenju pod nazivom *Europa, svjetska turistička destinacija br. 1 – novi politički okvir za turizam u Europi*, koje je izrađeno u skladu sa strategijom Europa 2020, Komisija daje podroban regulatorni okvir za turizam za razdoblje 2014. – 2020. godine. U priopćenju se navodi da je za Europu od najveće važnosti da ostane u vrhu svjetskih turističkih destinacija i da nastavi s prethodnim rezultatima kako bi se osigurao dugoročni održivi gospodarski rast.

4.4 Trenutačna ponuda Parka prirode Lonjsko polje

Regionalni koncept za Lonjsko polje / Posavinu u svojem planu promiče slikovite prirodne krajolike, ugrožene biljne i životinjske vrste te raznolik i bogatu kulturnu baštinu:

- aktivnim odmorom u prirodi
- promjenama u odnosu na urbanu sredinu i raznolikosti prirodne i kulturne baštine
- doživljajem i iskustvom.

Temelj vođenja, razvijanja i tržišnog plasiranja ponude Parka prirode usmjeren je na:

- upotrebu tradicionalnih drvenih kuća za smještaj, gastronomiju, pružanje turističkih usluga i infocentre
- prijevoz osoba sredstvima koja nemaju štetan utjecaj na okoliš
- organizirani sustav vođenja posjetitelja
- gradnju poučnih staza i promatračnica
- gradnju ostale infrastrukture (pristaništa za plovila, odmorišne postaje)
- uprizorenje povijesnih događaja
- izradu edukativnih programa.

Od početka rada JUPPLP je ustrojio Turističko-promidžbenu službu, izgradio dio turističke infrastrukture, izradio osam edukativnih programa i organizirao rekreativne sadržaje.

Sustav posjećivanja provodi se u zonama posjećivanja u skladu sa zonacijom iz Prostornog plana PPLP-a (Privitak 2. Kartogram zona posjećivanja).

Najposjećenija je točka selo Čigoč zbog edukativnog programa *Bijela roda u Čigoču*, koji je ujedno i najpopularniji program u ponudi Ustanove. Druga je točka po posjećenosti Lonjsko polje kod sela Mužilovčica s te-

6. The European Commission considers tourism to be a source of long-term growth.

In the communication entitled "Europe, the world's No 1 tourist destination – a new political framework for tourism in Europe", created in accordance with the Europa 2020 strategy, the Commission offers a detailed regulatory framework for tourism in the period from 2014 to 2020. The communication states that it is highly important for Europe that it remains among the top tourism destinations and that it continue on previous results in order to ensure long-term sustainable economic growth.

4.4 The current product range at Lonjsko Polje Nature Park

The Regional Concept for Lonjsko Polje/Posavina in its plan encourages picturesque natural landscapes, endangered plants and animal species and diverse and rich cultural heritage through:

- Active vacations in a natural environment
- A change from urban centres and a diversity of natural and cultural heritage
- Experiences and encounters

The foundations of operating, developing and the marketing of the Park's product range is targeted to:

- The use of traditional wooden houses for accommodation, gastronomy, providing tourism services and info centres.
- The transport of people by means that do not have a harmful impact on the environment.
- An organised visitor guidance system.
- The construction of educational trails and observation points.
- The construction of other infrastructure (docks for watercraft, rest stations...).
- The re-enactment of historical events.
- The creation of educational programmes.

From the launch of its operations the LPNPPS established a Tourism & Promotion department, built part of the tourism infrastructure, created eight educational programmes and organised recreational content.

The visiting system is conducted in visits zones in accordance with the zoning in the LPNP Spatial Plan (Appendix 2. Cartogram of the visit zone).

The most frequently visited point is the village of Čigoč on account of the "White Stork in Čigoč" educational programme, which is also the most popular programme

mom poplava, a program se provodi u sklopu programa *Bijela roda u Čigoču*. Treća je točka posjećenosti selo Krapje s edukativnim programom *Krapje – Selo graditeljske baštine* i obližnji ornitološki rezervat Krapje Đol, uz koji prolazi poučna pješačka staza.

Ustanova još nije izradila studiju prihvatnog kapaciteta posjetitelja, ali nakon otvaranja novih ulaza u park (ulaz Repušnica i ulaz Osekovo) i novih prijamnih centara otvorit će se mogućnosti za preusmjerivanje posjetitelja.

Ulaz u Park prirode, vođenje i provedbu edukativnih programa te ostale usluge Ustanova naplaćuje prema važećem cjeniku (Privitak 3. Cjenik usluga JUPPLP-a). Najave su moguće internetskim obrascem <http://lonjskopolje-booknow.com/> ili na info@pp-lonjsko-polje.hr.

Dio turističke ponude – etnozbirke, manifestacije, smještajni kapaciteti i gastronomska ponuda u organizaciji je lokalnog stanovništva ili lokalne samouprave.

Turistička infrastruktura:

1. Infocentar Čigoč – glavni ulaz u park sa zapadne strane i informativno-edukativni centar za prihvata i usmjeravanje posjetitelja jedan je od pet glavnih ulaza. Sastoji se od infopulta, suvenirnice i otvorenog prostora za edukaciju. Početak poučne kružne staze *Staza Posavaca*.
2. Prijamni centar Krapje – glavni ulaz u park s istočne strane i informativno-edukativni centar, glavni ulaz Krapje. Sastoji se od infopulta, suvenirnice, multimedijalne dvorane, otvorenog edukativnog prostora, pozornice. Početak poučne staze *Staza graničara* do posebnog (ornitološkog) rezervata Krapje Đol.

in the Institution's range of products. The second most frequently visited site is Lonjsko Polje near the village of Mužilovčica on the topic of flooding, conducted within the "White Stork in Čigoč" programme. The third most frequented site is the village of Krapje with its educational programme "Krapje – Village of Architectural Heritage" and the nearby Krapje Đol Ornithological Reserve along which an education trail passes.

The Institution has not yet drawn up a study on visitor reception capacity, but with the opening of new entry points to the Park (the Repušnica entry and the Osekovo entry) and new visitor centres, there will be a possibility of redirecting visitors.

The Institution charges for entry into the Nature Park, the conduct and implementation of educational programmes and other services as per the valid price list (Appendix 3. LPNPPS services price list). Reservations can be made via an on-line form at <http://lonjskopolje-booknow.com/> or at info@pp-lonjsko-polje.hr.

Part of the tourism offer – ethno-collections, events, accommodation capacity and culinary offer is organised by local inhabitants or the local government.

Tourism infrastructure

1. Čigoč Info Centre – main entrance to the Park from the western side and information-educational centre for the reception and directing of visitors is one of the five main entrances to the Park. It consists of an info desk, souvenir shop and an open education area and the start/finish of the *Staza Posavaca* educational circular trail.
2. Krapje Visitor Centre – main entrance to the Park from the eastern side and information-educational centre, Krapje main entrance. It consists of an info desk, souvenir shop, multimedia auditorium, an open education area, stage and the start of the *Staza Graničara* educational trail to the Krapje Đol special (ornithological) reserve.

The spatial plan foresees a further two main entrances to the north side of the Park – the Repušnica and Osekovo entrances. In collaboration with the local population the Institution has prepared the design documentation, and preparations are underway for an application for structural funds for the Repušnica entrance.

Slika 10. Prijamni centar Krapje
Figure 10. The Krapje visitor centre

Slika 11. Obitelj biciklista ispred prijamnog centra
Figure 11. A family of cyclists in front of the visitor centre

Prostornim planom predviđena su još dva glavna ulaza sa sjeverne strane parka – ulaz Repušnica i ulaz Osekovo. Ustanova je u suradnji s lokalnim stanovništvom pripremila projektnu dokumentaciju, a ulaz Repušnica u tijeku je pripreme za prijavu za strukturne fondove.

3. Poučne pješačke staze

Staza Posavaca nudi ugodnu šetnju u trajanju od dva do dva i pol sata. Kreće se iz sela Čigoč, preko livada do retencije Lonjsko polje. Staza je kružnog oblika i uz nju je postavljeno pet informativno-edukativnih tabli. Dugačka je 4 200 m.

Slika 12. Staza Posavaca u Čigoču
Figure 12. The Staza Posavaca trail in Čigoč

3. Educational pedestrian trails

The **Staza Posavaca** offers a pleasant walk of two to two-and-a-half hours. The starting point is in the village of Čigoč, over the meadow to the Lonjsko Polje retention area. The trail is circular, has five information-education boards installed and is 4,200 m in length.

The **Staza Graničara** trail links the villages of Krapje and Drenov Bok and passes along the Krapje Đol special (ornithological) reserve, is 4.8 km in length – on the trail visitors can use two bird watching observation towers built on the model of the frontier watchtowers (*graničarski čardak*) used along the former Military Border.

Slika 13. Promatračnica za ptice na Stazi graničara
Figure 13. Bird observation tower on Staza Graničara trail

Staza graničara povezuje selo Krapje i Drenov Bok, a prolazi uz posebni (ornitološki) rezervat Krapje Đol. Dugačka je 4,8 km, a uz stazu posjetitelji mogu upotrebljavati dvije promatračnice izgrađene po uzoru na graničarske čardake Vojne krajine i promatrati ptice.

Poučna šumska pješačka staza **Tenina staza** nalazi se uz selo Piljenice. Lagana pješačka staza kružnog oblika dugačka je 2 500 m, a na njoj je postavljeno 16 dvojezičnih edukativnih tabli.

4. Edukativna splav *Vodomar*

Splav za plovidbu po rijeci Savi od sela Drenov Bok do Krapja i provođenje edukativnog programa *Rijeka Sava*. Splav može prihvatiti 25 osoba.

Ustanova je pripremila i svu potrebnu dokumentaciju za gradnju još osam graničarskih čardaka za sustav posjećivanja. Šest promatračnica predviđeno je na povijesnim lokacijama uz rijeku Savu nizvodno od Jasenovca kao dio povijesne pješačke rute i interpretacije Vojne krajine u čardacima, a dva se planira graditi u retenciji Lonjsko polje za promatranje ptica i prirode.

Poučne pješačke staze nisu prilagođene osobama s posebnim potrebama / osobama s invaliditetom. Samo ulaz u multimedijalnu dvoranu prijemnog centra Krapje ima ulaz prilagođen osobama s invaliditetom. U njemu je izgrađen i WC za osobe s posebnim potrebama.

Slika 14. Promatranje ptica
Figure 14. Bird watching

Tenina Staza educational forest pedestrian trail.

The trail is located near the village of Piljenice, it is a light pedestrian circular trail with a length of 2,500 m, with sixteen bilingual educational info-boards.

4. The *Vodomar* educational raft

A raft for navigation along the Sava River from the village of Drenov Bok to Krapje and for the conduct of the “Sava River” educational programme. The raft has a 25-person capacity.

The Institution has prepared all of the necessary documentation for the construction of a further eight “frontier watchtowers” for the visiting system. Six observation

Slika 15. Edukativna splav *Vodomar* na rijeci Savi
Figure 15. Educational raft on the Sava River

Edukativni sadržaji:

Prihvatanje posjetitelja provodi se u informativno-edukativnom centru Čigoč br. 26 i prijamnom centru Krapje br. 18. U ponudi parka organizirano je i vođenje posjetitelja. Razgledavanje provode vodiči edukatori, a posjetiteljima se nude i sljedeći edukativni programi:

- Bijela roda u Čigoču
- Krapje – Selo graditeljske baštine
- Žličarka – ptica sa žlicom
- Posavski konj
- Vodozemci u Lonjskom polju
- Ptica kosac – neumorni livadni pjevač
- Nizinske poplavne šume u Lonjskom polju
- Rijeka Sava.

Ustanova svake godine za lokalnu djecu organizira sedmodnevnu obuku *Mladi nadzornik u Parku prirode Lonjsko polje*.

towers are foreseen at historical locations along the Sava River downstream from Jasenovac as part of the historical pedestrian trail and the interpretation of the Military Border through watchtowers, while two are planned for construction in the Lonjsko Polje retention area for the observation of birds and nature.

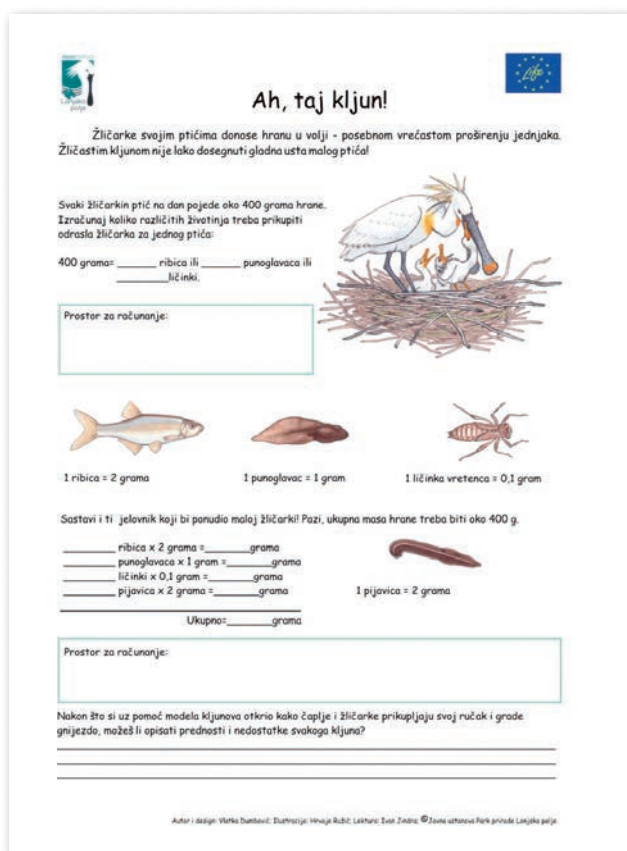
The educational pedestrian trails are not adapted to persons with special needs/handicapped persons. Only the entrance to the multimedia auditorium at the Krapje Visitor Centre has an entrance adapted to handicapped persons, and also has a lavatory for persons with special needs.

Educational content

Visitor reception is conducted at the information-education centre at No. 26 Čigoč and at the visitor centre at No. 18 Krapje.

Slika 16. Djeca na edukativnom programu Krapje – Selo graditeljske baštine
Figure 16. Children working on the Krapje – Village of Architectural Heritage educational programme

Slika 17. Primjer edukativnog listića – Žličarka – ptica sa žlicom
Figure 17. An example of an educational flyer: The Eurasian spoonbill – the Bird with a Spoon

The Park also offers guided tours for visitors conducted by guide-educators, with the following educational programmes also on offer to visitors:

- The White Stork in Čigoč
- Krapje – Village of Architectural Heritage
- The Eurasian spoonbill – the Bird with a Spoon
- The Croatian Posavina horse
- Amphibians in Lonjsko Polje
- The Corn Crane – a Tireless Meadow Singer
- Lowland Flooded Forests in Lonjsko Polje
- The Sava River

Every year the Institution organises *Young Supervisor in Lonjsko Polje Nature Park*, a seven-day training programme for local children.

Rekreativni sadržaji:

1. vožnja kanuima
2. biciklizam – u svojoj ponudi Ustanova ima vodič biciklističkih i pješačkih ruta. Šest biciklističkih ruta povezuje park i okolno područje upotrebom lokalne cestovne mreže.
3. promatranje ptica.

Slika 18. Kanuing na rijeci Strug
Figure 18. Canoeing on the Strug River

Slika 19. Biciklisti prelaze Savu skelom
Figure 19. Cyclists cross the Sava River by ferry

Ponuda povezana s kulturnom baštinom:

Na području parka postoje tri privatne etnografske zbirke, a svaka ima i do nekoliko stotina vrijednih eksponata. **Zbirka obitelji Sučić u Čigoču br. 34** – sadržava obiteljski inventar nadopunjivan od 1950. godine otkupima i darovnicama (tekstil, alati, posuđe). Zbirka je otvorena za javnost 1990. godine, a upisana je na popis hrvatske kulturne baštine. Posjetiteljima se pruža mogućnost kupovine izvezenih rukotvorina jer je tkalački stan još u funkciji.

Slika 20. Obilazak etnomuzeja
Figure 20. Tour of the ethno-museum

Zbirka obitelji Ravlić u Mužilovčici br. 72 – sadržava etnografske predmete (pokućstvo, tekstil) obitelji Ravlić, smještene u kući i gospodarskoj zgradi. Dostupni su javnosti od 1999. godine, a posebnu cjelinu čini zbirka zvona. Zbirka je upisana na listu hrvatske kulturne baštine.

Zbirka Palaić u Krapju br. 48 – sadržava obiteljsko naslijeđe (pokućstvo, stolarski pribor), za javnost je otvorena 1995. U etnografskoj zbirci ističu se arhaični oblici pokućstva, narodne nošnje, pribor i pomagala za izradu tekstila na tkalačkom stanu. Svaki od predmeta ima etnografsku i edukativnu vrijednost, a kao cjelina čine fundus koji prezentira način života, odijevanja, privređivanja, znanja i umijeća tipične obitelji naselja Krapje. Najveći broj predmeta smješten je u drvenoj tradicijskoj kući katnici koja se ističe izvornim oblikom tradicijske posavske arhitekture.

Zbirka tradicijskog ribolovnog alata M. Vojkovića iz Novske. Tradicijsko ribarstvo na području Lonjskog polja i Moslavine ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra.

Range of products related to cultural heritage

There are three private ethnographic collections in the Park area, each with several hundred valuable items on exhibit.

The Sučić family collection at No. 34 Čigoč – includes family inventory collected since 1950 by purchase and as donations (textile, tools, ware). The collection was opened to the public in 1990 and is listed in the List of Croatian Cultural Heritage. Visitors can purchase woven handicrafts as the weaver's loom is still in function.

The Ravlić family collection at No. 72 Mužilovčica – includes ethnographic artefacts (furniture, textile) of the Ravlić family, housed in a farmhouse and open to the public since 1999, with a separate collection of bells. The collection is listed in the List of Croatian Cultural Heritage.

The Palaić collection at No. 48 Krapje – includes family heirlooms (furniture, joiner's tools). It was opened to the public in 1995. Prominent in this ethnographic collection are archaic forms of furniture, folk costumes, tools and accessories for the manufacture of textile on a weaver's loom. Each of the artefacts has an ethnographic and educational value, and as a whole constitutes a collection that presents a way of life, clothing, economics, knowledge and skills typical of families in the settlement of Krapje. Most of the artefacts are housed in a traditional one-storey house of genuine, traditional Posavina architecture.

M. Vojković of Novska's **Collection of Traditional Fishing Accessories** – traditional fishing in the Lonjsko Polje and Moslavina area constitutes intangible cultural heritage.

Events

Events vitalise the entire region: the local population cooperates and visitors have an opportunity to experience traditional co-existence with nature in Lonjsko Polje. Two events for which the Institution organises all-day programmes for visitors stand out among many others, these are:

European Stork Village Day in Čigoč (June). The content includes: an excursion train from Zagreb, a cycling tour from Sisak to Čigoč, rides on the tourist boat, a culture and arts programme, tradition games, educational programmes, horse-drawn buggy rides, ethno-collections, a tour of Lonjsko Polje and the culinary offer.

European Heritage Days in Krapje (September) The content includes: an excursion bus from Zagreb, a cycling tour, a culture and arts programme, an art workshop, a photo workshop, the presentation of traditional trades, horse-drawn buggies, athletic competitions and the culinary offer.

Slika 21. Dan Europskog sela roda
Figure 21. European Stork Village Day

Manifestacije:

Manifestacije oživljavaju cijelo područje: lokalno stanovništvo surađuje, a posjetitelji mogu iskusiti tradicionalan suživot s prirodom u Lonjskom polju. Među mnogobrojnim manifestacijama posebno se ističu dvije za koje Javna ustanova organizira cjelodnevni program za posjetitelje. To su:

Dan Europskog sela roda u Čigoću (lipanj). Iz sadržaja se izdvajaju: izletnički vlak iz Zagreba, biciklijada Sisak – Čigoć, vožnja turističkim brodom, kulturno-umjetnički program, tradicijske igre, edukativni programi, vožnja konjskom zapregom, etnozbirke, obilazak Lonjskoga polja, gastronomska ponuda.

Dani europske baštine u Krapju (rujan). Iz sadržaja se izdvajaju: izletnički autobus iz Zagreba, biciklijada, kulturno-umjetnički program, likovna radionica, fotoradionica, prezentacija tradicijskih obrta, konjske zaprege, sportska nadmetanja, gastronomska ponuda.

Konjogojska izložba u Sunji (srpanj). Iz sadržaja se izdvajaju: međunarodna izložba autohtone pasmine hrvatskog posavca i hrvatskog hladnokrvnjaka, mimohod zaprega, revijalni program, općinska smotra folklor, gastronomski i zabavni sadržaji.

Slika 22. Povorka za Dan europske baštine
Figure 22. A parade on European Heritage Day

Horse breeders' fair in Sunja (July) The content includes: an international exhibition of the Croatian Posavina horse and Croatian coldblooded horse indigenous breeds, a parade of horse buggies, an exhibition programme, the municipal folklore festival, gastronomy and entertainment.

Accommodation capacity

Slika 23. Nastup folklornih udruga
Figure 23. Performances by folklore societies

Slika 24. Konjogojska izložba u Sunji
Figure 24. Horse breeders' fair in Sunja

Smještajni kapaciteti:

Smještajni kapaciteti i gastronomska ponuda privatna su inicijativa lokalnog stanovništva. Na području parka ponuda smještaja organizirana je na seoskim imanjima u drvenim tradicijskim kućama koje su restaurirane za tu namjenu i posjetiteljima pružaju pravi doživljaj seoskog života s početka dvadesetog stoljeća.

Na području parka postoje 23 registrirana seoska domaćinstva sa 62 sobe i 134 kreveta. Smještajni kapacitet najčešće je namijenjen manjim grupama. Ne postoji mo-

Accommodation capacity and the culinary offer is based on the private initiative of the local population. In the Park area accommodation is organised at village homesteads in traditional wooden houses that have been restored for this purpose and offer visitors a real experience of village life in the early twentieth century.

There are twenty-three registered rural households in the Park area with sixty-two rooms and 134 beds. The accommodation capacities are predominantly targeted to small groups. There are no facilities providing accom-

Slika 25. Primjer turističkog imanja obitelji Ravlić u selu Mužilovčica
Figure 25. An example of a tourism homestead – the Ravlić family in the village of Mužilovčica

gućnost smještaja grupe od 50 ljudi na jednom mjestu. Trenutačno na području postoji samo jedno mjesto na kojem se može smjestiti 20-ak osoba, dok su ostale sobe i apartmani namijenjeni za dvije do osam osoba. U 14 naselja Parka prirode trenutačno je evidentirano 13 smještajnih kapaciteta u osam naselja PPLP-a: Marijan Jurić – Jasenovac, Igor Bojanić – Lonja, Jakša Ravlić – Mužilovčica, OPG Ekoturizam Veselić – Mužilovčica, Krunoslav Sever – Čigoč, Ivan Sever – Čigoč, Tradicije Čigoč – Čigoč, Ljiljana Palaić – Krapje, Marijan Rakarić – Krapje, Željka Peldić – Krapje, Zvonimir Marčec – Drenov Bok, Ankica Antolić – Drenov Bok, Damir Bojko – Puska.

U široj okolici Parka prirode na raspolaganju su dodatni smještajni kapaciteti. Za smještaj većeg broja posjetitelja postoje hoteli u Sisku (Hotel *Panonija*) i u Kutini (Hotel *Kutina*). Sisak je udaljen 24 km od sela Čigoč, a Hotel *Panonija* ima kapacitet od 143 kreveta. Kutina je udaljena 48 km od Čigoča, a Hotel *Kutina* ima kapacitet od 110 kreveta.

Gastronomska ponuda:

Gastronomska ponuda usko je povezana s poljoprivredom, ekstenzivnim pašarenjem i rijekom Savom. U većini mjesta koja nude smještaj može se i objedovati, a pojedina gospodarstva prodaju svoje tradicijske proizvode kao suvenire.

Ustanova je prepoznala važnost tradicijskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kao dio očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti, ali i njihovu važnost kao dio sustava posjećivanja i cjelokupne gastronomske ponude. Tradicionalna poljoprivredna proizvodnja predstavlja jedan od ključnih ekoloških procesa u Parku prirode *Lonjsko polje*. Uz ekološku poljoprivredu, tradicionalna poljoprivreda ima i gospodarsku važnost. Autentičan način obrade zemlje i proizvodi tradicionalne poljoprivrede ključne su turističke teme i jedna od temeljnih pretpostavki za razvoj turizma.

Tradicijska poljoprivredna proizvodnja organizirana je na seljačkim gospodarstvima. Najčešće se radi o malom opsegu proizvodnje, proizvodima namijenjenim najčešće za osobne potrebe ili za posebne prigode kao što su obiteljska slavlja, narodne svetkovine i običaji. Tržišna ponuda proizvoda tradicijske poljoprivrede vrlo je ograničena. Ovakav model poljoprivrede ekonomski je neisplativ, dugoročno nezanimljiv, a time i neodrživ. Proizvodi tradicijske poljoprivrede povećanjem vrijednosti mogu postati važan izvor dohotka i zaposlenosti za veći broj seljačkih gospodarstava na području parka. Da bi se od tradicijskih proizvoda stvorili proizvodi veće tržišne vrijednosti, potrebno je povećati i ujednačiti nji-

modations for groups of fifty people in one location. Currently, in the area, there is only one place that can accommodate about twenty people, while other rooms and suites are targeted to two to eight persons. In the fourteen settlements in the Park there are currently thirteen registered providers of accommodation capacities in eight settlements of the LPNP: Marijan Jurić – Jasenovac, Igor Bojanić – Lonja, Jakša Ravlić – Mužilovčica, OPG Ekoturizam Veselić – Mužilovčica, Krunoslav Sever – Čigoč, Ivan Sever – Čigoč, Tradicije Čigoč – Čigoč, Ljiljana Palaić – Krapje, Marijan Rakarić – Krapje, Željka Peldić – Krapje, Zvonimir Marčec – Drenov Bok, Ankica Antolić – Drenov Bok, Damir Bojko – Puska.

In the wider environs of the Nature Park there is additional accommodation capacity. For the accommodation of larger numbers of visitors there is the Hotel Panonija in Sisak and the Hotel Kutina in Kutina. Sisak is 24 km from the village of Čigoč and the Hotel Panonija has a capacity of 143 beds. Kutina is 48 km from Čigoč, and the Hotel Kutina has a capacity of 110 beds.

The culinary offer

The culinary offer is closely linked with agriculture, extensive pasturing and the Sava River. Most places offering accommodation also offer meals, and some home-steads sell their own traditional products as souvenirs.

The Institution has recognised the importance of traditional agricultural food products as a part of the preservation of biological and landscape diversity, and their importance as part of the visiting system and the overall culinary offer. Traditional agricultural production constitutes one of the key ecological processes in *Lonjsko Polje* Nature Park. Along with its ecological role, traditional

Slika 26. Priprema tradicionalne večere za goste
Figure 26. Preparation of a traditional dinner for guests

hovu proizvodnju te ih marketinški pripremiti za tržište. U okviru pokusnog projekta *Tradicijski proizvodi Parka prirode Lonjsko polje i zaštićenih područja Sisačko-moslavačke županije* (2007.) odabrano je pet tradicijskih poljoprivreda (skupina proizvoda) koje imaju najveću šansu tržišno se komercijalizirati:

- kravlji sir od mlijeka s paše (svježi sir, sušeni nedimljeni i sušeni dimljeni sir)
- tradicijski proizvodi kolinja (suha svinjska kobasica, ljuta svinjska kobasica, obična svinjska kobasica, češnjovka, tlačenica, krvavica, bijela kobasica, mast i čvarci, domaća suha slanina, vratina, buncek, šunka i lopatica)
- tradicijski proizvodi od konja (svježe konjsko meso, konjska kobasica, ždrebeća kobasica, miješana kobasica)
- med (med od metvice, livadni med, cvjetni med i bagremov med)
- domaći kukuruz i grah kukuruзар (brašno od bijelog kukuruza, brašno od žutog kukuruza, grah kukuruзар).

Slika 28. Proizvodi tradicijskog kolinja
Figure 28. The traditional butcher's products

agriculture also has economic significance. The authentic method of tilling the land and the products of traditional agriculture are key tourism themes and one of the core prerequisites for the development of tourism.

Traditional agricultural production is organised at rural homesteads. Usually they have small-scale production, with products targeted primarily for personal use and special occasions such as family parties and folk festivities and customs. The market offer of traditional agricultural products is very limited. This model of agriculture is economically unprofitable, has no long-term interest and is thereby not sustainable.

Traditional agricultural products, through an increase in their value, could become an important source of revenue and employment for a large number of rural homesteads in the Park area. In order to create products of greater market value from traditional products their production needs to be increased and standardised and their marketing improved.

In the frame of the *Traditional Products of Lonjsko Polje Nature Park and the Protected Areas of Sisak-Moslavina County* (2007) pilot project, five traditional agricultural products (groups of products) were selected as having the best prospects for market commercialisation:

- Cow's milk cheese from pastured cow milk (fresh cheese, cured non-smoked and cured smoked cheese)
- Traditional butcher's products (cured pork sausages, spicy pork sausages, common pork sausages, garlic-flavoured sausages, headcheese, black pudding, white sausage (*weisswurst*), lard and pork greaves, homemade cured bacon, cured neck, pork knuckle, ham and shoulder)
- Traditional horse meat products (fresh horse meat, horse meat sausages, foal met sausage, mixed sausage)
- Honey (mint honey, meadow honey, blossom honey and black locust tree honey);
- Local corn and cornfield beans (white corn flour, yellow corn flour, cornfield beans)

Slika 29. Kravlji sir od mlijeka s paše
Figure 29. Cow's milk cheese from pastured cows

5 STRATEGIJA

5.1 SWOT analiza

SWOT analiza – analiza snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji rezultat je rada svih dionika čarterskog foruma i prikazana je u tablici. Predstavlja osnovu za definiranje ciljeva Strategije. SWOT analiza izrađena je samo za Park prirode *Lonjsko polje*.

5 STRATEGY

5.1 SWOT analysis

SWOT Analysis – an analysis of the strengths, weaknesses, opportunities and threats is the result of the work of all stakeholders in the Charter Forum and is shown in the table below. It constitutes a foundation for the definition of the objectives of the Strategy. The SWOT analysis was done only for the *Lonjsko Polje* Nature Park.

SNAGE	STRENGTHS
1. Zaštićeno područje u kategoriji parka prirode.	1. Protected area in the nature park category
2. Jedinstveni poplavni krajolik – nizinske poplavne šume, vlažni travnjaci, sustav pašarenja.	2. Unique floodplain landscape – lowland floodplain forests, wet grasslands, pasturing system
3. Područje na listi vlažnih staništa od međunarodne važnosti – Ramsarsko područje.	3. Area on the List of Wetlands of International Importance – Ramsar areas
4. Područje od međunarodne važnosti za ptice – IBA područje.	4. Area of international importance for birds – IBA area
5. Područje je na pristupnoj listi UNESCO-ove Liste svjetske baštine u mješovitoj kategoriji.	5. Area nominated for the UNESCO World Heritage List in the mixed category
6. Očuvana kulturna materijalna i nematerijalna baština.	6. Preserved cultural tangible and intangible heritage
7. Tradicijska arhitektura .	7. Traditional architecture
8. Život uz rijeku i u ruralnim sredinama.	8. Life alongside the river and in rural settlements
9. „Živi sustav“ – ljudi žive u parku i upotrebljavaju tradicionalnu kulturu i znanje.	9. A “living system” – people live in the Park and engage in traditional culture and skills
10. Očuvana tradicionalna upotreba zemlje i tradicionalno stočarstvo.	10. Preserved traditional use of the land and traditional animal husbandry
11. Izvorne pasmine u sustavu pašarenja.	11. Indigenous breeds in the pasturing system
12. Proizvodnja tradicijskih proizvoda.	12. Manufacture of traditional products
13. Tradicionalna gastronomija.	13. Traditional cuisine
14. Povezivanje poljoprivredne proizvodnje i uslužnih djelatnosti – turizam.	14. Links between agricultural production and the service industry – tourism
15. Razvijena turistička infrastruktura – pješačke i biciklističke staze, kanui, vožnja na splavi, jahanje.	15. Developed tourism infrastructure – pedestrian and cycling trails, canoeing, raft rides, horseback riding
16. Organizirani sustav posjećivanja.	16. Organised visiting system
17. Prisutni povijesni lokaliteti i identitet Vojne krajine.	17. The presence of historical sites and the identity of the Military Border
18. Tradicionalne manifestacije.	18. Traditional events
19. Povoljni prometni položaj – blizina autoceste i željezničkog koridora.	19. Favourable traffic links – the proximity of motorways and railway corridors
20. Blizina glavnog grada – Zagreb.	20. Proximity of the capital city – Zagreb
21. Ljubaznost lokalnog stanovništva.	21. Cordiality of the local population
22. Postojanje strateških dokumenata – regionalni Masterplan za turizam i upravljanje sustavom posjećivanja.	22. Existence of strategic documents – Regional Master Plan for Tourism and Visiting System Administration

SLABOSTI	WEAKNESSES
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nedostatak i/ili loše organiziran vozni red javnog prijevoza koji povezuje okolna mjesta i zaštićeno područje. 2. Neuredne i oštećene javne prometnice. 3. Nedovoljna proizvodnja tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda za turističke svrhe. 4. Tradicijski proizvodi nisu brendirani. 5. Ograničeni smještajni kapaciteti (mali kapacitet nepogodan za veće grupe, disperziran). 6. Kategorizacija smještaja (nedostatak nadogradnje). 7. Zabranjen ribolov. 8. Nedostatak informacija o povijesnim lokalitetima. 9. Nepregledno web-mjesto. 10. Nedovoljna profesionalnost pružatelja usluga (obitelji umjesto profesionalnih turističkih djelatnika). 11. Nedostatak turističke infrastrukture – odmorišta, parkirališta, trgovine, kampa, benzinske stanice. 12. Nedovoljna turistička promidžba. 13. Prirodne vrijednosti parka nisu dostupne kako bi zadovoljile turističke potrebe (dostupnost). 14. Nedovoljna prepoznatljivost destinacije i nepostojanje destinacije na internetu i internetskim tražilicama. 15. Usmjerenost na jednodnevne posjete parku. 16. Nedostatak suradnje JUPPLP-a s turističkim zajednicama, agencijama, JLS-ovima i sl. 17. Nedostatak suradnje s lokalnim stanovništvom. 18. Minska područja. 19. Nedostatak pravilnika o unutarnjem redu. 20. Slab pristup brzom internetu. 21. Loši signali mobilnih mreža. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lack of or poor organisation of timetables of public transport linking neighbouring places and the protected area 2. Untidy and damaged public roads 3. Insufficient production of traditional agricultural products for tourism purposes 4. Traditional products are not branded 5. Limited accommodation capacities (small capacity not suited to larger groups, dispersed) 6. Categorisation of accommodation facilities (lack of upgrading) 7. Fishing not permitted 8. Lack of information on historical sites 9. Poorly constructed web site 10. Lack of professional service providers (families rather than tourism professionals) 11. Lack of tourism infrastructure: rest areas, parking lots, shops, camps, petrol stations 12. Insufficient tourism advertisements 13. The natural wealth of the Park is not accessible in a manner that would satisfy tourist expectations (accessibility) 14. Insufficient recognisability of the destination on the Internet and on-line search engines 15. Orientation to one-day visits to the Park 16. Lack of collaboration between the LPNPPS and tourism boards, agencies, JLS etc. 17. Lack of collaboration with the local population 18. Mined areas 19. Lack of Rules of Conduct 20. Poor high-speed (broadband) Internet access 21. Poor signal coverage of mobile phone networks

MOGUĆNOSTI	OPPORTUNITIES
<ol style="list-style-type: none"> 1. Porast broja stranih turista. 2. Porast zanimanja za kontinentalni turizam. 3. Veća frekvencija kratkih putovanja (npr. vikend-putovanja). 4. Povećano zanimanje Europljana za Hrvatsku kao destinaciju (ulazak u EU). 5. Uključivanje u međunarodnu i međuregionalnu suradnju programa održivog razvoja. 6. Mogućnost financiranja iz fondova EU-a. 7. Jačanje turizma za promatranje ptica – birdwatching. 8. Povećan interes za aktivnim odmorom. 9. Mogućnost da posjetitelji dožive kulturu područja uključivanjem i sudjelovanjem. 10. Razvoj sadržaja / aktivnosti za djecu. 11. Izgradnja ekokampa i kampova. 12. Porast avanturističkog turizma i ekoturizma. 13. Kvalitetna gastronomija i domaći proizvodi. 14. Mirnoća područja (idealno za opuštanje). 15. Doživljaj autentičnosti područja i iskustvo. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Growing number of foreign tourists 2. Growing interest in continental tourism 3. Growing frequency of short trips (e.g. weekend travel) 4. Growing interest among Europeans for Croatia as a destination (EU accession) 5. Involvement in international and intra-regional cooperation in sustainable development programmes 6. Possibility for EU funding 7. Growing bird watching tourism 8. Growing interest for active vacations 9. Visitors can experience the culture of the area through involvement and participation 10. Development of content/activities for children 11. Construction of eco-camps and camps 12. Growth in adventure and eco-tourism 13. Quality culinary and domestic products 14. Peacefulness of the area (ideal for relaxation) 15. Experience of the authenticity of the area and encounters

PRIJETNJE	THREATS
<ol style="list-style-type: none"> 1. Izgradnja plovnog puta više kategorije narušava autentičnost područja. 2. Nemogućnost ponude ribe kao autohtonog tradicijskog proizvoda. 3. Promatranje ptica kao ponuda nije plasirano kao turistički proizvod. 4. Neuređenost sela. 5. Masovni turizam. 6. Porast konkurencije u kontinentalnom turizmu (seoski, kulturni, cikloturizam). 7. Brendiranje Hrvatske kao priobalne destinacije. 8. Opadanje broja lokalnog stanovništva (pad lokalne ekonomije). 9. Neprepoznatljivost županije kao turističkog odredišta. 10. Konkurencija drugih tržišta. 11. Neodgovarajuća zakonska regulativa (seoski turizam). 12. Nemogućnost da posjetitelj dođe u park bez upotrebe osobnog prijevoznog sredstva. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Construction of a higher level navigation route would undermine the authenticity of the area 2. Fish cannot be offered as indigenous traditional products 3. Bird watching has not been offered as a tourism product 4. Untidy villages 5. Mass tourism 6. Growing competition in continental tourism (rural, cultural, cycling tourism) 7. The branding of Croatia as a seaboard destination 8. Dropping numbers of the local population (decline in the local economy) 9. Lack of recognisability of the county as a tourism destination 10. Competition from other markets 11. Unsuitable legislation/regulations (rural tourism) 12. Visitors cannot come to the Park without private means of transport

Tablica 2. SWOT analiza / Table 2. The SWOT analysis

5.2 Procjena turističke ponude Parka prirode Lonjsko polje

Definiranje kvalitete u turizmu podrazumijeva kontinuirano praćenje, analizu i procjenu stanja. U stvaranju turističkog doživljaja procjena je važan čimbenik jer se procjenom elemenata ponude mogu dobiti rezultati koji upućuju na prednosti i slabosti turističke ponude koji stvaraju temelj za poboljšanje sustava ponude i daljnji razvoj.

Javna ustanova Park prirode *Lonjsko polje* ima ustrojenu Službu za promidžbene aktivnosti i ugostiteljsko-turističku djelatnost koja organizira i provodi sustav posjećivanja na području Parka prirode *Lonjsko polje*. U sklopu svoje djelatnosti služba prati i analizira podatke o posjetiteljima za potrebe poboljšanja sustava i izrade godišnjih izvješća o radu.

5.2 Evaluation of the tourism offer of Lonjsko Polje Nature Park

Defining quality in tourism implies continual monitoring, analysis and situation evaluation. In creating a tourism experience evaluation is an important factor, because an evaluation of the elements of the offer provides answers that indicate the advantages and weaknesses of the tourism offer and that create a foundation for the improvement of the product range system and further development.

The *Lonjsko Polje* Nature Park Public Service has a Promotional Activities, Hospitality & Tourism Affairs Department that organises and operates the visiting system in *Lonjsko Polje* Nature Park. In the frame of its activities the department monitors and analyses data on visitors with the aim of improving the system and for the annual work report.

Mjesec	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Ukupno
Ukupno/procjena (br. pos.)	1 000	3 600	3 100	1 100	1 000	800	1 100	150	11 850
Domaći	800	2.200	2 000	400	500	600	950	120	7 570
Strani	200	1 400	1.000	700	400	200	150	30	4 280
Broj prod. ulazn.	650	2 720	1 961	476	297	146	854	93	7 197
Vođenje ukup.	14	64	44	5	1	3	17	2	150
Poludnevno	14	61	44	5	1	2	17	2	146
Cjelodnevno	–	3	–	–	–	1	–	–	4
Vožnje brodom <i>Vodomar</i>	–	–	–	–	–	7	2	–	9
Vožnja brodom <i>Juran i Sofija</i>	–	1	2	–	1	–	1	–	5
Broj prev. putnika	–	61	128	–	43	141	157	–	530
Broj iznajmljenih bicikala	4	34	4	13	30	6	2	–	93
Broj iznajmljenih kanua	–	3	4	5	3	27	4	–	46

Tablica 3. Posjećenost parka prema mjesecima u godini

Month	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Total
Total/estimate (no. of visits)	1.000	3.600	3.100	1.100	1.000	800	1.100	150	11.850
Domestic	800	2.200	2.000	400	500	600	950	120	7.570
Foreign	200	1.400	1.000	700	400	200	150	30	4.280
Number of tickets sold	650	2.720	1.961	476	297	146	854	93	7.197
Total guided visits	14	64	44	5	1	3	17	2	150
Half-day	14	61	44	5	1	2	17	2	146
Whole-day	-	3	-	-	-	1	-	-	4
Vodomar boat ride	-	-	-	-	-	7	2	-	9
Juran & Sofija boat ride	-	1	2	-	1	-	1	-	5
No. of passengers	-	61	128	-	43	141	157	-	530
No. of bicycles rented	4	34	4	13	30	6	2	-	93
No. of canoes rented	-	3	4	5	3	27	4	-	46

Table 3. Park visits by month

Ustanova ne raspolaže podacima o zadovoljstvu posjetitelja koji upotrebljavaju smještajne i gastronomske usluge. Stoga je u Akcijskom planu ove Strategije predviđena radionica za stvaranje anketnog listića na čijim se rezultatima može izgraditi vizija i saznati želje posjetitelja te time poboljšati kvaliteta ponude.

Javna ustanova u posljednjih je nekoliko godina započela i s anketiranjem posjetitelja. Anketirani su posjetitelji koji su višednevno boravili u parku. U uzorku koji se analizirao za potrebe izrade ove Strategije anketirano je 37 većinom individualnih posjetitelja parka, koji čine manje od 1 % ukupnog broja posjetitelja godišnje. Uzorak jest doista malen, ali je ipak upotrijebljen za procjenu stanja turističke ponude parka.

5.2.1 Park prirode Lonjsko polje kao turistička destinacija

Za procjenu turističke ponude PPLP-a upotrebljavani su podaci dobiveni anketiranjem posjetitelja i podaci preuzeti iz godišnjeg izvješća Ustanove.

Graf prikazuje razlog zbog kojeg su posjetitelji odabrali Park prirode Lonjsko polje kao svoju destinaciju:

The Institution does not have data on visitor satisfaction among those using the available accommodation and culinary services. The action plan included in this Strategy foresees a workshop for questionnaires from the results of which we can learn about visitor desires and thereby improve the quality of the offer.

Over the past few years the Institution has begun to survey visitors. Visitors spending more than one day in the Park were surveyed. The survey sample analysed for the creation of this Strategy covers 37, mostly individual visitors to the Park, constituting less than 1% of the total number of visitors in a year. The sample is very small, but has nevertheless been used to assess the condition of the tourism offer in the Park.

5.2.1 Lonjsko Polje Nature Park as a tourism destination

In the evaluation of the tourism offer at LPNP the data used was acquired by surveying visitors and data taken from the Institution's annual report.

The graph shows the reasons why visitors chose Lonjsko Polje Nature Park as their destination.

5.2.2 Profil korisnika turističke ponude PPLP-a

Tko su posjetitelji Parka prirode *Lonjsko polje*? To su prije svega školska djeca, studenti i stručne grupe (gotovo 80%), individualni posjetitelji i obitelji s djecom, promatrači ptica (*birdwatcheri*), umirovljenici, organizirane grupe i lovci koji dolaze iz lovačkih udruga i njihov posjet nije u organizaciji Ustanove.

Gotovo su dvije trećine posjetitelja parka školska djeca koja organizirano dolaze u sklopu nastave, organizirane škole u prirodi ili jednodnevnih školskih izleta.

S ciljem jačanja ekonomskog prosperiteta lokalnog stanovništva i gospodarstva uopće, na području parka JUPPLP želi imati što više posjetitelja koji će više dana ostati u parku. U skladu s tim, Ustanova planira nekolicinom akcijskih planova provesti radionice s lokalnim stanovništvom radi stvaranja turističkih ponuda s višednevnom boravkom u parku (II.4. i IV.3.), namijenjenih raznim ciljanim skupinama – obiteljima, umirovljenicima, zaposlenicima na *team buildingu*, ljubiteljima promatranja ptica, biciklistima.

Analiza rezultata pokazuje nam ukupan broj posjetitelja, demografski profil i starosnu strukturu posjetitelja.

Kao što je prikazano na grafu, u promatranom razdoblju zabilježen je rast ukupnog broja posjetitelja, dok je 2013. došlo je do smanjenja ukupnog broja. Takav trend može se povezati s ekonomskom krizom u zemlji, koja je uzrokovala slab interes domaćih posjetitelja.

Što se tiče nacionalne strukture, većinu posjetitelja čine domaći turisti, a broj stranih posjetitelja u 2013. godini pao je za 7,96 %.

5.2.2 Profile of users of the tourism offer of LPNP

Who are the visitors of *Lonjsko Polje* Nature Park? They are primarily school-age children, students and specialist groups (almost 80%), individual visitors and families with children, bird watchers, pensioners, organised groups and hunters who come via hunting associations and whose visits are not organised by the Institution.

Almost two thirds of visitors to the Park are school children that come as organised groups in the frame of classes, organised outdoor education or one-day school excursions.

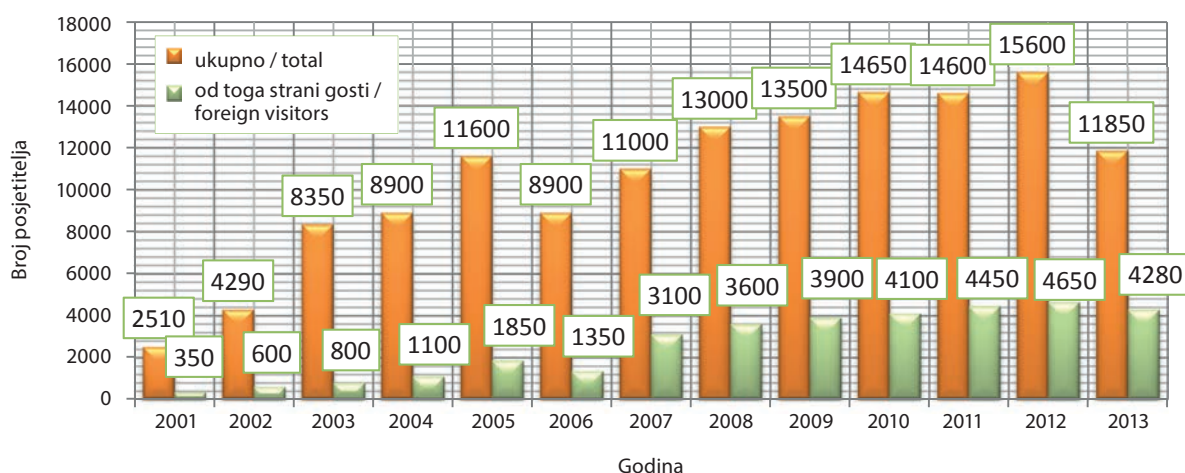
With the objective of strengthening the prosperity of the local population and the economy in general, the LPNPPS wishes to have as many visitors as possible in the Park area staying for more than one day. In line with this the Institution plans, through several action plans, to conduct workshops with the local population with the objective of creating a tourism offer for multi-day visits to the Park (II.4. and IV.3.) targeted to various target groups – families, pensioners, employees (team building), bird watching enthusiasts and cyclists.

The analysis of the results shows the total number of visitors, their demographic profile and the age groups of visitors.

The graph shows that, in the observed period, there was an increase in the total number of visitors, while 2013 saw a drop in the total number. This trend can be associated with the economic crisis in the country, which has led to a drop in interest among domestic visitors.

In terms of national structure, most of the visitors are domestic tourists, while the number of foreign visitors in 2013 saw a drop of 7.96%.

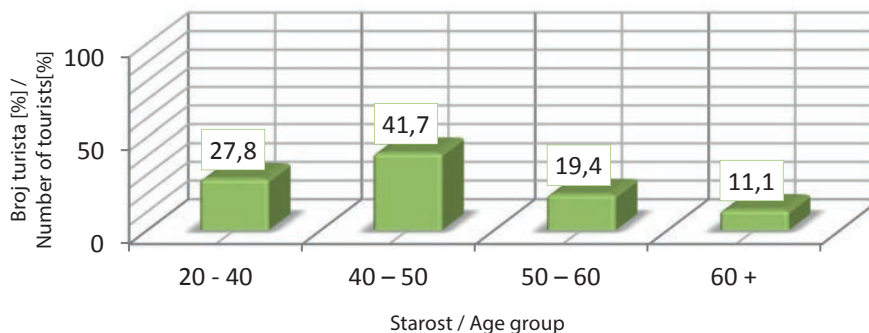
Graf 2. Broj evidentiranih posjetitelja PPLP-a
Graph 2. Number of registered visitors to LPNP

Parametar koji se usto prati starost je posjetitelja. Iz rezultata ankete dobivenih ove godine može se iščitati da je većina posjetitelja u dobi između 40 i 50 godina.

Another parameter that is monitored is the age of visitors. From the survey results acquired this year it is evident that most of the visitors are in the 40 to 50 year age group.

Graf 3. Starost posjetitelja
Graph 3. The age of visitors

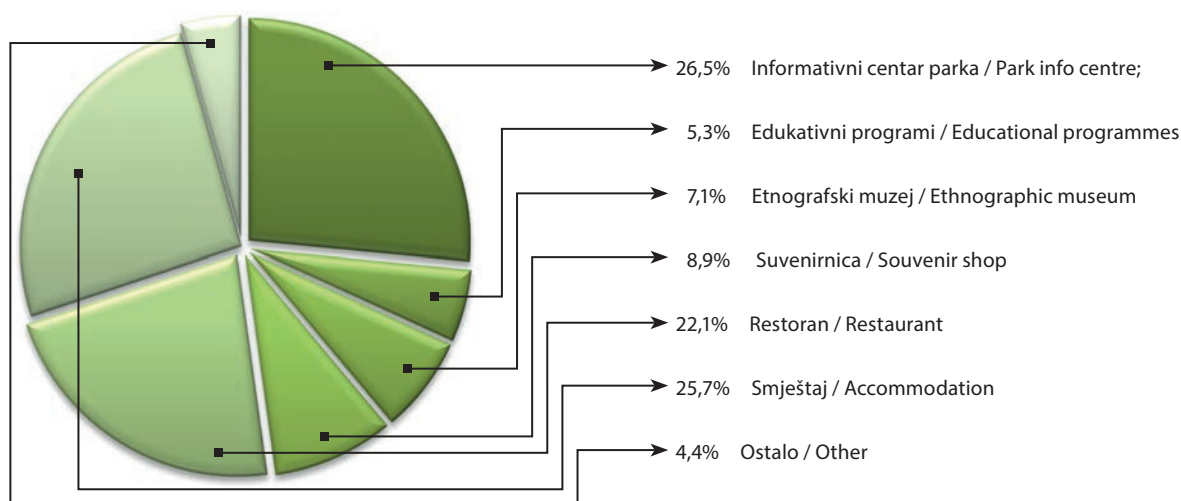
5.2.3 Upotreba usluga Javne ustanove Park prirode Lonjsko polje i lokalnog stanovništva

5.2.3 The use of services at the Lonjsko Polje NP Public Service and the local population

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da posjetitelji najčešće upotrebljavaju usluge infocentara parka te ugostiteljske usluge kao što su smještaj i restorani. Ostale usluge – edukativni programi, etnografski muzeji i suvenirnice upotrebljavaju se u znatno manjoj mjeri. Ovdje treba imati na umu da su u anketi sudjelovali individualni posjetitelji koji najčešće ne upotrebljavaju usluge organiziranog vođenja.

From the graph it is evident that visitors primarily use the services of the Park info centre and hospitality and catering services such as accommodation and restaurants. Other services, i.e. educational programmes, ethnographic museums and souvenir shops are used in a significantly smaller measure. It should be borne in mind here that the survey covered individual guests that most often do not use organised guide services.

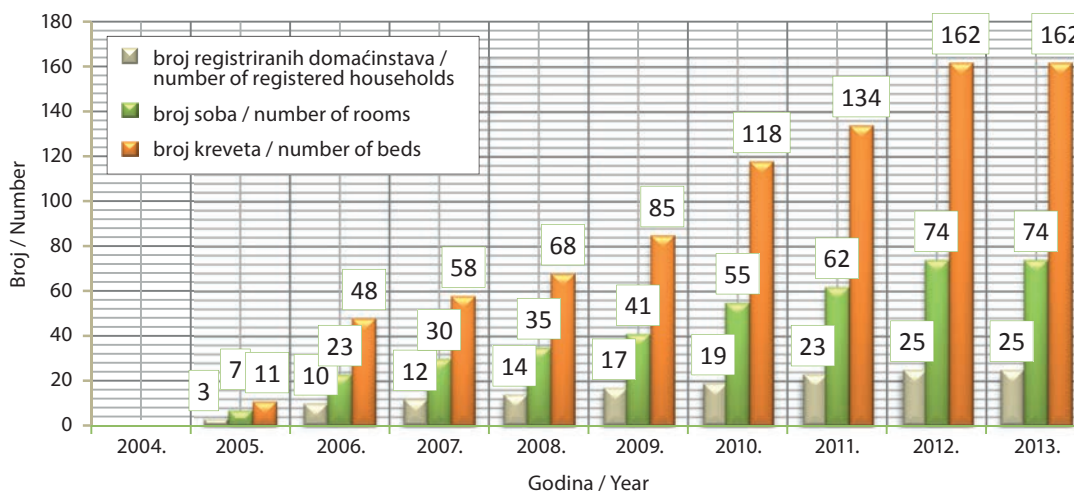
Graf 4. Upotrijebljene usluge u Parku prirode Lonjsko polje
Graph 4. The use of services in Lonjsko Polje Nature Park

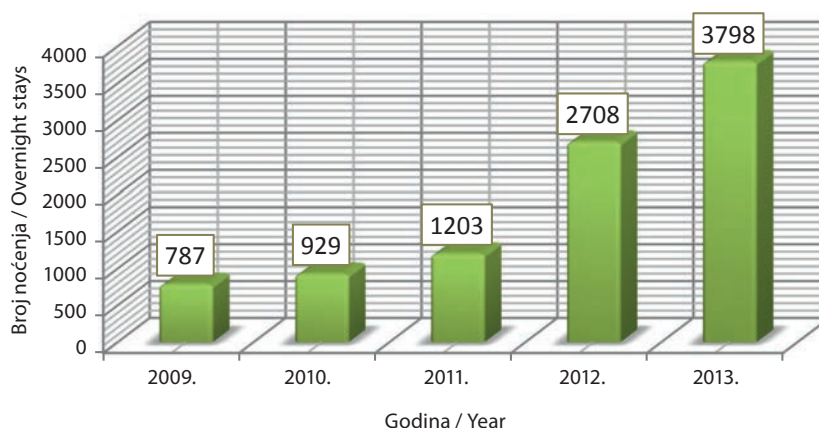
Podatci o smještajnom kapacitetu, kao što je vidljivo iz grafičkog prikaza, pokazuju postojanje trenda znatnog porasta upotrebe smještaja. Međutim, smještajni kapaciteti koji su u rukama privatne inicijative – lokalnog stanovništva – još uvijek nisu dovoljni za smještaj većih grupa posjetitelja. Jednako tako, raspršeni su u naseljima na području parka. Takvo stanje nepovoljno utječe na turizam jer zbog nedostatka smještajnih jedinica nije moguće istovremeno organizirati prihvata većeg broja posjetitelja. To je ujedno razlog više da se ponuda parka poveže s ponudom okolnog područja koje svojim kapacitetima može pridonijeti jačanju razvoja turizma.

As can be seen from the graph, data on accommodation capacity shows an evident trend of significant growth. However, the accommodation capacities offered under the private initiative of the local population remains insufficient for the lodging of large groups of visitors. They are also quite widely dispersed in the settlements in the Park area. This situation has a negative impact on the tourism market as the lack of accommodation units means that it is not possible to organise the reception of large numbers of visitors at any one time. This is also another reason why the Park offer should be linked to the offer in the surrounding area, the capacities of which can contribute to bolstering and developing tourism.

Graf 5. Smještajni kapaciteti u Parku prirode Lonjsko polje
Graph 5. Accommodation capacity at Lonjsko Polje Nature Park

Graf 6. Broj ostvarenih noćenja u parku
Graph 6. Number of overnight stays at the Park

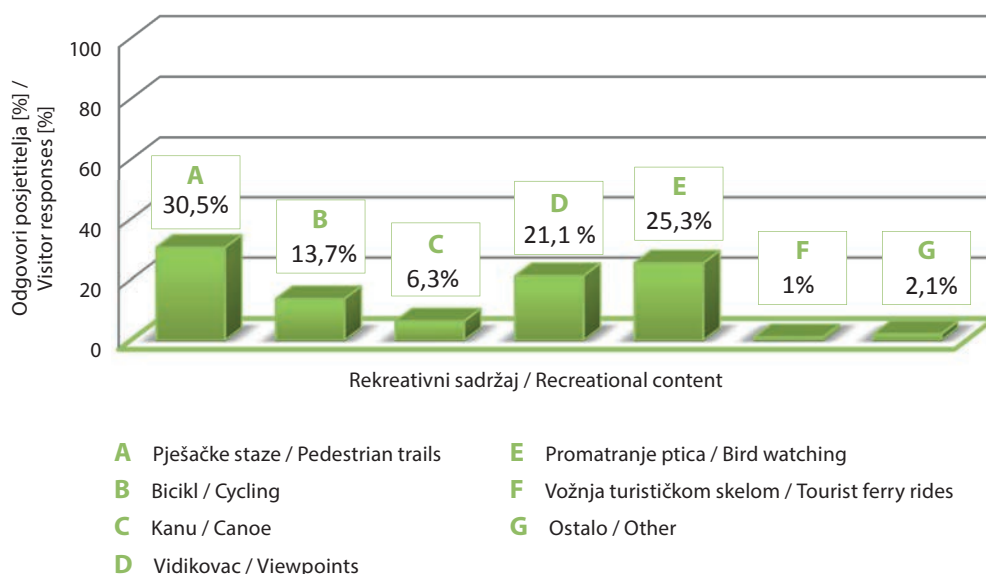
5.2.4 Upotreba rekreacijskih sadržaja u Parku prirode Lonjsko polje

Od sadržaja za rekreaciju najčešće se upotrebljavaju poučne pješačke staze i promatranje ptica, dok biciklizam i vožnja kanuima bilježi nešto slabiju upotrebu. Neki od sadržaja, kao što su vožnja konjskom zapregom ili jahanje u parku, trenutano se ne upotrebljavaju.

5.2.4 The use of recreation content at Lonjsko Polje Nature Park

The most frequently used recreation facilities are the educational pedestrian trails and bird watching facilities, while cycling and canoe ride facilities are somewhat less used. Some of the content, such as horse-drawn buggy rides and horseback riding in the Park are currently not used.

Graf 7. Upotreba rekreativnih sadržaja PPLP-a
Graph 7. Use of recreational content at LPNP

5.2.5 Zadovoljstvo posjetitelja

Najvišom ocjenom posjetitelji su ocijenili gastronomiju, kvalitetu smještajnih kapaciteta i ljubaznost turističkih djelatnika.

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da su posjetitelji najmanje zadovoljni, tj. najmanjom prosječnom ocjenom ocijenili su ponudu nekih rekreativnih sadržaja i turističku infrastrukturu.

Neki su od razloga niskog zadovoljstva rekreativnim sadržajima:

- loš pristup informacijama
- nemogućnost upotrebe sadržaja u ponudi (nemogućnost iznajmljivanja kanua u bilo koje vrijeme, zaključan vidikovac).

Usto, navode se nedostaci turističke infrastrukture:

- loša označenost staza, smještajnih kapaciteta i restorana
- kratke i neuređene pješačke staze
- loša povezanost parka s javnim prijevozom.

5.2.5 Visitor satisfaction

The highest visitor evaluation was given to the culinary offer, the quality of accommodation capacity and the courteousness of tourism professionals.

We can see from the graph that visitors are least satisfied, i.e. gave the lowest evaluations of the offer of some of the recreational content and tourism infrastructure.

Some of the reasons for the low level of satisfaction with recreational content are:

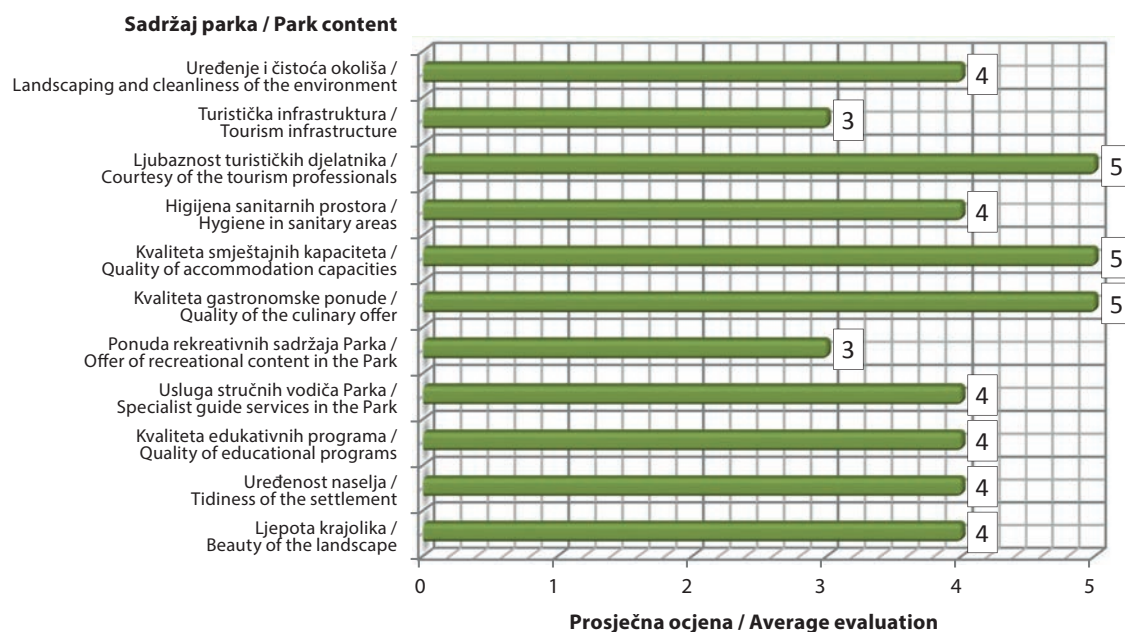
- Poor access to information
- Inability of using offer content (canoes not available for rent at any given time, locked viewpoint/watchtower)

Shortcomings in the tourism infrastructure are also cited:

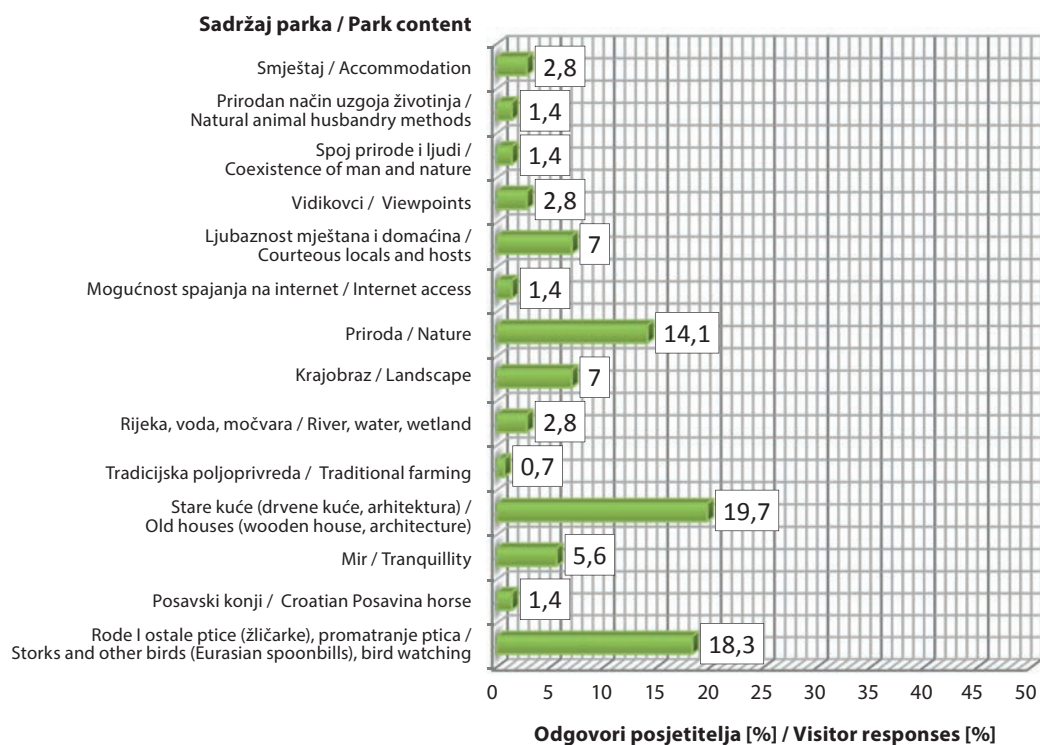
- Poor marking of trails, accommodation capacities and restaurants
- Short and disorderly pedestrian trails
- Poor Park connections with public transport

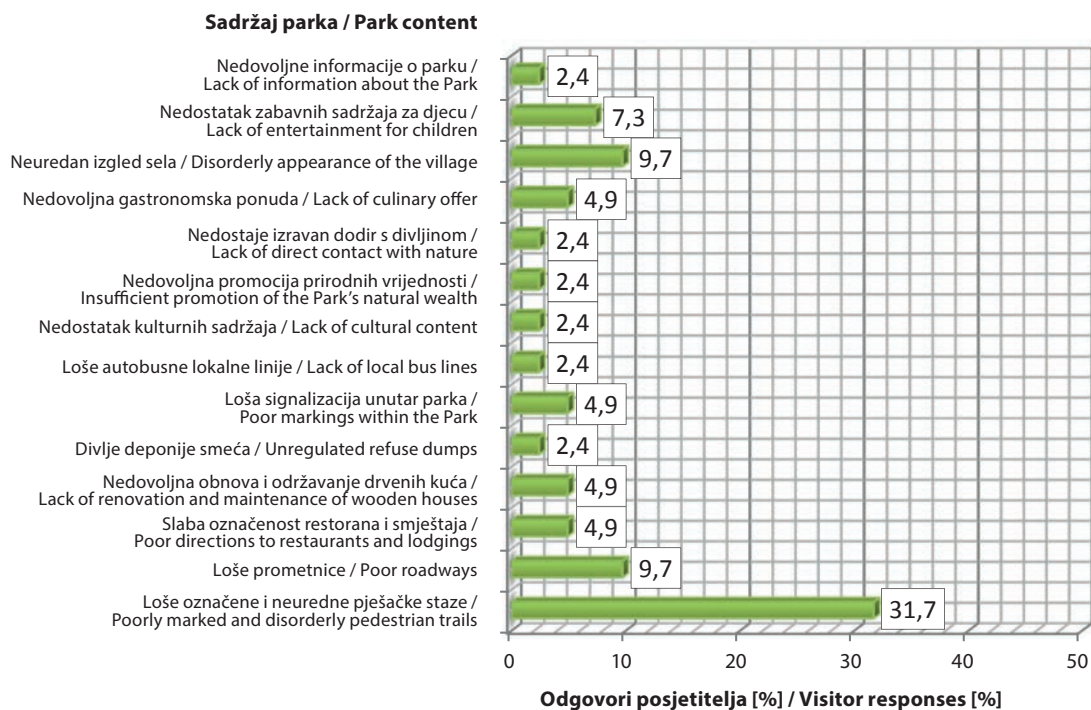
Graf 8. Ocjena kvalitete turističkih sadržaja
Graph 8. Evaluation of the quality of tourism content

Graf 9. Turistički sadržaji koji se posjetiteljima najviše sviđaju
Graph 9. Tourism content most enjoyed by visitors

Graf 10. Nedostatci turističke ponude
Graph 10. Shortcomings in the tourism offer

5.3 VIZIJA

U definiranju vizije održivog turizma Parka prirode *Lonjsko polje* i okolnih zaštićenih područja sudjelovali su korisnici parka i lokalno stanovništvo. Već na prvom sastanku Foruma bilo je jasno da dionici park vide kao jezgru razvoja turizma u ovom dijelu kontinentalne Hrvatske, koje će svojim razvojem povući rubna područja gradova i općina te ostala zaštićena područja Sisačko-moslavačke županije.

Stvaranje zajedničke ponude temeljene na regionalnom Masterplanu za turizam zaključak je koji su lokalno stanovništvo, korisnici i uprava parka donijeli na sastanku Foruma. Definirali su kakav održivi turizam žele vidjeti u budućnosti:

Uključivanje lokalnog stanovništva u upotrebu prirodnog i kulturnog naslijeđa u turističke svrhe i autentičnu interpretaciju zajedničke turističke ponude regije, s ciljem njihove dobrobiti i razvoja održivih i selektivnih oblika turizma (ruralni, rekreativni, kulturni i edukativni) s aktivnim odmorom na selu kao glavnim turističkim proizvodom.

5.3 VISION

Park users and the local population took part in defining the vision of sustainable tourism at *Lonjsko Polje* Nature Park and the surrounding protected areas. At the first meeting of the Forum it was clear that the stakeholders see the Park as the core of the development of tourism in this part of continental Croatia, and that it will serve as a development drive for the peripheral areas of cities and municipalities and the other protected areas in Sisačko-Moslavina County.

The local population, users and the park administration concluded at the meeting of the Forum that a common range of products should be created based on the Regional Master Plan for Tourism and defined their vision of the sustainable tourism they wish to see in the future:

Involving the local population in the use of natural and cultural heritage for the purpose of tourism and the authentic interpretation of a common tourism offer in the region, to their benefit and the development of sustainable and selective forms of tourism (rural, recreational, cultural and educational) with an active countryside vacation as the core tourism product.

5.4 CILJEVI

5.4.1 Opći cilj Strategije

Razviti održivi turizam koji će se temeljiti na očuvanom krajoliku, prirodnoj i kulturnoj baštini kao temelju za privlačenje posjetitelja na područje Parka prirode *Lonjsko polje* i šire regije. Razviti međusobnu suradnju među dionicima, koji će svojim resursima razviti novu ili poboljšati postojeću turističku ponudu individualiziranom ili poduzetničkom ponudom u turističkom sektoru, čime će se podići kvaliteta života lokalnog stanovništva. Životni standard u regiji poboljšat će se, a domaće stanovništvo željet će ostati u regiji i samoinicijativno prihvaćati nove mogućnosti.

5.4.2 Strateški ciljevi

Strateški ciljevi definirani su suradnjom, kvalitetom i poduzetništvom dionika čarterskog područja.

Suradnja

Provoditi aktivnosti kojima će se poboljšati i učvrstiti suradnja dionika, povećati umreženost i koordiniranost radi stvaranja sinergijskog učinka turističkog razvoja, oblikovanja zajedničkog konkurentnog turističkog proizvoda, lobiranja za zajedničke projekte na nacionalnoj i europskoj razini, monitoringa i vrednovanja aktivnosti s ciljem ispravljanja negativnih efekata.

Kvaliteta

Podići razinu kvalitete usluga u turizmu (smještaj i gastronomska ponuda), proširiti ponudu rekreativnih sadržaja parka ili povezati postojeću ponudu sa šireg područja i uključiti je u ponudu parka, povećati kvalitetu postojećih edukativnih programa i/ili razviti nove, poboljšati turističku infrastrukturu (infocentri, rekreativne staze, turistička signalizacija).

Poduzetništvo

Unaprjeđenje i proširenje turističke ponude poticanjem razvoja ideja i projekata dionika čarterskog područja. Potaknuti poduzetnički duh u lokalnom stanovništvu s ciljem povećanja prihoda i osiguranja egzistencije, što će smanjiti odljev stanovništva sa sela i zaštititi propadanje prirodne i kulturne baštine koja će biti dio kvalitetne turističke ponude.

5.4 OBJECTIVES

5.4.1 General objective of the Strategy

To develop sustainable tourism that will be based on a preserved landscape, the natural and cultural heritage as a basis for attracting visitors to the *Lonjsko Polje* Nature Park area and the wider region. To develop mutual collaboration among the stakeholders, who will apply their resources to develop a new or improve the existing tourism offer through individualised or entrepreneurial product offers in the tourism sector, which will have the effect of improving the quality of life for the local population. The standard of living in the region will be improved, and local inhabitants will find it desirable to remain in the region and be receptive to new opportunities on their own initiative.

5.4.2 Strategic objectives

The strategic objectives are defined through the cooperation, quality and entrepreneurship of the stakeholders in the Charter area.

Cooperation

Conduct activities that will improve and reinforce cooperation among the stakeholders; increase the level of networking and coordination to create a synergetic effect in tourism development; shape a common competitive tourism product; lobby for joint projects at the national and European levels; monitor and evaluate activities with the objective of correcting negative effects.

Quality

Raise the level of quality of tourism services (accommodation and culinary offer); broaden the offer of recreational content in the Park or link the existing offer with the wider area and include them in the Park offer; increase the quality of existing and/or develop new educational programmes; improve the tourism infrastructure (info centres, recreational trails, tourist signs).

Entrepreneurship

Improve and expand the tourism offer by encouraging the development of ideas and projects of Charter area stakeholders. Encourage an entrepreneurial spirit among the local population with the objective of increasing revenues and ensuring a source of income, which will reduce the outflow of population from the villages and prevent the deterioration of the natural and cultural heritage that will be part of a quality tourism offer.

5.4.3 Ciljevi Strategije

Na temelju zaključaka sa sastanaka Foruma i provedene SWOT analize određeni su ciljevi Strategije (teme) na kojima će se temeljiti aktivnosti u petogodišnjem akcijskom planu, a raspoređeni su u sedam (7) kategorija:

Kategorija I: Smještaj i gastronomija

Smještaj i gastronomija predstavljaju možda i najvažniji segment turističke ponude te zaslužuju da im se posveti posebna pažnja. Još je u Masterplanu prepoznat problem nedostatka obrazovane lokalne radne snage potrebne za razvoj turističkih sadržaja i usluga, ukorijenjenih u kulturnom naslijeđu i tradiciji. Ustanova je s jedinicama lokalne i regionalne samouprave s lokalnim stanovništvom radila na edukaciji i podizanju svijesti o vrijednosti područja i uključivanju tih vrijednosti u turizam. Jedan je od tih segmenata i smještaj posjetitelja u starim drvenim kućama, uređenima u skladu s njihovom tradicijom seoskog ozračja i uz tradicionalnu gastronomiju.

Usluge smještaja posjetitelja na području parka u skladu s prostornim planu PPLP-a predviđaju smještaj u drvenim kućama i nije predviđena gradnja hotela. Smještaj i restorane drži domaće lokalno stanovništvo koje treba dodatnu edukaciju o plasmanu ponude smještaja, ophođenju s posjetiteljima, internetskoj komunikaciji, uređenju interijera i okućnica u objektima kulturne baštine, gastronomskoj ponudi i higijenskim uvjetima. Nadalje, u određenom broju pružatelja usluga još uvijek nije razvijena svijest o važnosti autohtone kuhinje i domaće tradicionalne gastronomske ponude u sveukupnoj ponudi turističkih proizvoda te važnost povezivanja restoranske usluge s lokalnim proizvođačima tradicijskih specijaliteta, poljoprivrednih proizvoda i domaće hrane.

Kategorija II: Sport i rekreacija

Na temelju rezultata anketnih listića koje su ispunili posjetitelji Parka prirode *Lonjsko polje*, vidljivo je nezadovoljstvo ponudom rekreativnih aktivnosti, što se odnosi na izbor i dostupnost pojedinih sportskih i rekreativnih sadržaja. Na području parka postoji ponuda rekreativnih sadržaja (biciklizam, kanuing), ali zbog smanjenih ljudskih kapaciteta ove aktivnosti nisu uvijek dostupne. Ribolov je na području parka trenutno zabranjen, a lovne aktivnosti nisu u nadležnosti Ustanove. Na širem području parka postoje sportske i rekreativne aktivnosti (jahanje, vožnja čamcima, vožnja konjskom zapregom, streličarstvo, splavarenje i sl.) koje je potrebno evidentirati, ugraditi u zajedničku ponudu

5.4.3 Objectives of the Strategy

Based on the conclusions of the Forum meeting and the conducted SWOT analysis, strategy objectives (themes) were determined on which activities in a five-year action plan shall be based, distributed across seven (7) categories:

Category I: Accommodation & Gastronomy

Accommodation and gastronomy constitute an important segment of the tourism offer – according to the research this is the most important segment – and it deserves particular attention. The Master Plan identified the problem of a lack of a trained local labour pool required for the development of tourism content and services rooted in the cultural heritage and tradition. The Institution has worked with local and regional governments to educate and raise awareness among the local population of the value of the area and including this wealth in the tourism product. One of these segments is the accommodation of visitors in old wooden houses, furnished in line with the tradition and the rural ambient and it includes traditional cuisine.

In line with the LPNP spatial plan visitor accommodation in the Park area is foreseen in wooden houses, and there are no plans to build a hotel. The accommodations and restaurants are provided by the local population, which requires additional education on the marketing of accommodation offers, conduct with guests, on-line communication, interior and landscape decorating (yards) in cultural heritage structures, culinary offer and hygienic conditions.

Furthermore, there is still no developed awareness among some service providers of the importance of indigenous cuisine and domestic traditional culinary products in the overall offer of tourism products and of the importance of linking restaurant services with local producers of traditional specialities, agricultural products and home-made food.

Category II: Sports & Recreation

Based on the results from the survey questionnaires filled out by the visitors to *Lonjsko Polje* Nature Park there is an evident dissatisfaction with the offer of recreational activities, pertaining to the range of selection and availability of individual sports and recreation content. There is an offer of recreation content in the Park area (cycling, canoeing) but, as a result of reduced staffing capacities, these activities are not always available. Fishing is currently not permitted in the Park area, and hunting activities are not within the competences of the Institution. There are sports and recreation activities available in the wider Park area (horseback riding, boat rides, horse-drawn buggy rides, archery, rafting etc.) that need to be

parka, a informacije učiniti uvijek dostupnima posjetiteljima.

Kategorija III: Kultura, krajobraz i povijest kao regionalni proizvod

Područje posjeduje autentičan kulturni identitet uklopljen u krajobraz nastao prilagodbom života u uvjetima poplavljanja te snažan povijesni otisak vidljiv i danas u svakidašnjem životu, kulturi i običajima. Zbog toga je prepoznat kao vrijednost koja treba biti dio regionalnog turističkog proizvoda.

Područje parka uz rijeku Savu gotovo je 350 godina bilo dijelom 1 750 km duge granice (Vojna krajina (*Military Frontier*)), koja je razgraničavala Osmansko Carstvo i Zapad, štitila Europu od osvajačkih pohoda i bila zaštitom od zaraznih bolesti. U ovom dijelu pravu vojnu granicu činile su poplavne šume, močvare (Lojnjo, Mokro, Poganovo, Sunjsko, Odransko polje) i rijeke (Sava, Una, Kupa) te stražarnice i kuće (čardaci) na kojima su većinu svojeg života provodili graničari – seljaci koji su dobili pravo slobode. Na rubnom području sjevernog dijela parka i rimska je kultura ostavila svoj otisak, a u lokalnoj zajednici postoji interes da se i arheološka baština uključi u sustav posjećivanja.

Kategorija IV: Upravljanje marketingom

Marketing Parka prirode *Lonjsko polje* i okolnog područja nije dovoljno razvijen, a područje još uvijek nije prepoznato kao europska turistička destinacija niti je zastupljeno na internetskim turističkim servisima i tražilicama, koje danas upotrebljava više od 50 % turista u svijetu. Postoje individualni pokušaji poduzetnika da svoje usluge plasiraju na internetske turističke stranice i pretraživače u Hrvatskoj, ali cijelo područje kao destinacija na tržištu nije prisutno. Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije planira u suradnji s Ustanovom i dionicima organizirati promidžbu turizma, ali konkretne aktivnosti još nisu jasne.

Kategorija V: Komunikacija i suradnja s dionicima

Park prirode *Lonjsko polje* područje je u kojem se nalazi 14 naselja, a u njemu živi stanovništvo koje upotrebljava resurse parka za gospodarske aktivnosti (stočarstvo, šumarstvo, vodno gospodarstvo, turizam, lov) i svojim djelovanjem direktno utječe na očuvanje prirode i krajobraznih vrijednosti. Jednako tako, postoji niz naselja izvan područja parka u kojima živi stanovništvo koje upotrebljava i park i ima interes sudjelovati kao dionik u procesu donošenja strategija i planova.

Zbog tog je razloga Javna ustanova Park prirode *Lonjsko polje* još 2004. godine konstituirala Suradničko vijeće za Park prirode *Lonjsko polje*, a 2006. godine i Suradničko

registered and included in the common Park offer with information always available to visitors.

Category III: Culture, landscape and history as regional products

The area possesses an authentic cultural identity rooted in a landscape formed by the adaptation of life to flooding conditions, and a strong historical imprint evident to this day in everyday life, culture and customs, and recognised as such as wealth that should be incorporated into the regional tourism product.

The Park area along the Sava River was for almost 350 years part of a 1750 km long frontier within the Military Border (*Vojna krajina*) separating the Ottoman Empire from the West, and which protected Europe from military campaigns and a protection from infectious disease. In this area the real military frontier consisted of the floodplain forests, marshes (*Lonjsko Polje*, *Mokro Polje*, *Poganovo Polje*, *Sunjsko Polje* and *Odransko Polje*) and rivers (the Sava, Una and Kupa) and watchtowers and wooden houses (*čardak*) in which frontiersmen (*graničar*) – peasants who had won their freedom – spent most of their lives. The Roman culture left its mark on the periphery of the northern part of the Park, and there is an interest among the local community to see the archaeological heritage also incorporated into the visiting system.

Category IV: Marketing management

The marketing of *Lonjsko Polje* Nature Park and the surrounding area is neither sufficiently developed, nor is it present on on-line tourist services and search engines – now used by over 50% of the tourists in the world, and the area is yet to be recognised as an European tourism destination. There are isolated attempts among entrepreneurs that market their services on on-line tourism sites and search engines in Croatia, but the entire area is not present on the market as a destination. The Sisačko-Moslavina County Tourism Board plans, in collaboration with the Institution and stakeholders, to organise tourism advertising, but concrete activities are yet to be clarified.

Category V: Communication and cooperation with stakeholders

Lonjsko Polje Nature Park is an area with fourteen settlements and a population that uses the Park resources for economic activity (animal husbandry, forestry, water management, tourism, hunting), and whose activity has a direct influence on the preservation of the natural and landscape wealth. There is also a number of settlements outside the Park area with a population that uses the Park as well and that has an interest in participating as a stakeholder in the process of adopting strategies and plans.

For this reason the *Lonjsko Polje* Nature Park Public Service in 2004 established the *Lonjsko Polje* Nature Park Co-

vijeće za srednju Posavinu, u koje su uključeni svi dionici/korisnici s područja parka i izvan njega.

U okviru izrade Strategije i Akcijskog plana za razvoj održivog turizma, Ustanova je iz ovih dvaju vijeća formirala još jedno vijeće – Forum za održivi turizam. Imenovani su predstavnici iz 40 institucija, koji aktivno sudjeluju u izradi dokumenta. Osim tematskih radionica za provedbu aktivnosti, potrebno je redovito održavati sastanke za sve dionike i informirati ih o stanju provedbe plana.

Kategorija VI: Edukacija i interpretacija prirode, kulture i živućeg krajobraza

Park prirode *Lonjsko polje* jedno je od najvećih zaštićenih močvarnih područja dunavskog slijeva. Danas su močvarna staništa prepoznata kao područja od iznimne važnosti u pročišćivanju površinskih voda, opskrbi rezervi podzemnih voda, ublaživanju klimatskih ekstrema (poplave i suše) i ekološkoj poljoprivredi. Njihova važnost prepoznata je i zaštićena raznim kategorijama zaštite, a uključivanje vrijednosti vlažnih staništa u turističke svrhe moguće je postići razvojem kvalitetnih edukativnih programa i interpretacija. Iako vlada mišljenje da su „močvare nezanimljiva područja koja treba isušiti“ te da ne posjeduju „vau-efekt“, naše je mišljenje da vrijednosti močvarnog područja itekako mogu postati dijelom turističke atrakcije. Za to su neophodni znanje i iskustvo ne samo djelatnika zaštićenih područja nego i lokalnog stanovništva, koje svojim znanjem i umijećem može pomoći u stvaranju turističkih sadržaja, ponude, suvenira, starih zanata i obrta.

U okviru projekta LIFE Ustanova parka dvaput je organizirala obuku za lokalne vodiče. Obuka se provodi prema Priručniku za nadzornike, koji uključuje osnove edukacije, interpretacije i ekologije, a polaznici prolaze i terensku obuku. Uspješni polaznici dobivaju certifikat za vođenje posjetitelja po parku i provođenje edukativnih programa.

Radi edukacije lokalnog stanovništva o načinu obnove starih drvenih kuća izrađen je i priručnik za obnovu *Posavska tradicijska drvena kuća*.

U parku se provodi i program *Mladi nadzornik u Parku prirode Lonjsko polje* među učenicima osnovnih škola s područja parka, a program je moguće provesti i među školskom djecom izvan zaštićenog područja.

Ustanova trenutačno na raspolaganju ima osam edukativnih programa koji se provode uz vođenje educiranog vodiča.

operation Council, and in 2006 the Cooperation Council for Central Posavina, pooling all stakeholders/users from the Park area and outside it.

In the frame of the drafting of the Strategy and Action Plan for the Development of Sustainable Tourism, the Institution formed a third council from these two – the Sustainable Tourism Forum. Representatives from forty institutions that actively participate in drawing up documents were appointed. Along with the topical workshops for the implementation of activities, there is a need to also hold regular meetings for all stakeholders and inform them of the dynamics of the implementation of the plan.

Category VI: Education and interpretation of nature, culture and the living landscape

Lonjsko Polje Nature Park is one of the largest protected wetland areas in the Danubian basin. Wetland habitats have now been recognised as areas of exceptional importance in the surface waters treatment, the supply of groundwater reserves, the moderation of climatic extremes (floods and droughts) and ecological agriculture. Their importance is recognised and protected under varying categories of protection, and the incorporation of the wealth of wetland habitats into tourism is possible by way of the development of quality educational programmes and interpretation. Although there is a predominant opinion that “swamps are uninteresting areas that should be dried out,” and that they lack the “wow effect,” it is our opinion that the wealth of wetland areas could very much be attractive to tourists. This requires the knowledge and experience not only of the staff employed at protected areas, but also that of the local population, whose knowledge and skills can assist in creating tourism content, products, souvenirs and demonstrations of old trades and crafts.

In the frame of the LIFE project the Institution has on two occasions organised training for local guides. The training is conducted in line with the Supervisor’s Handbook, which includes the basics of education, interpretation and ecology, with training participants also receiving field training. Successful participants receive a certificate as visitor guides and for conducting educational programmes.

A renovation handbook, *The Posavina Traditional Wooden House*, was made with the aim of educating the local population on the methods of renovating old wooden houses.

The Young Supervisor in Lonjsko Polje Nature Park programme is also staged at the Park for elementary school children from the Park area, which can also be expanded to school-going children outside the protected area.

The Institution currently has eight educational programmes conducted under the leadership of trained guides.

Kategorija VII: Infrastruktura

Kada govorimo o infrastrukturi, tada mislimo na razne oblike infrastrukture – turističku infrastrukturu, javne ceste, dostupnost zaštićenog područja posjetiteljima koji ne posjeduju osobno vozilo, komunalni sustav, higijenu, signalizaciju itd.

Park prirode *Lonjsko polje* „mlad“ je park, a Javna ustanova koja upravlja područjem radi tek 15 godina. Nekima će to možda izgledati mnogo, ali 15 godina nije dovoljno da se u području koje je turistički bilo potpuno nerazvijeno pokrene sustav posjećivanja i izgradi infrastrukturu. Nadalje, komunalna infrastruktura i javne ceste u nadležnosti su lokalne ili regionalne samouprave, a izgradnja ili sanacija predstavlja kapitalna ulaganja za koja jedinice samouprave nemaju sredstava ili ih trenutačno ne mogu osigurati. Stoga je neophodna stalna suradnja i komunikacija na svim razinama vlasti da bi se očigledni nedostatci uklonili.

5.4.4 Kriteriji čarterskih područja

Što čartersko područje čini područjem u kojem će se razvijati održivi turizam i koji su to kriteriji koje je potrebno ispuniti da bi netko bio u čarterskom području? Ovo pitanje bilo je postavljeno već na prvom sastanku dionika. Nakon prezentacije deset značajki čarterskih područja (*charter principles*) dionici su u jednoj radnoj skupini raspravljali o definiranju minimalnih kriterija koje će obilježiti čartersko područje Lonjskog polja:

1. Masterplan turizma – Regionalni koncept za Lonjsko polje / Posavinu bit će osnova za daljnji razvoj održivog turizma.
2. Lokalni tradicijski proizvodi – na čarterskom području nudit će se autentični poljoprivredni proizvodi (vino, sir, suhomesnati proizvodi, med) koji će se dodatno brendirati.
3. Prezentacija autentičnosti – upotreba tradicionalnih materijala, upotreba tradicijskih kuća za smještaj posjetitelja ili, ako to nije moguće, prezentacija autentičnosti područja ponudom usluga.
4. Aktivno uključivanje posjetitelja u svakodnevnicu lokalnog stanovništva parka (pjesme, plesovi, tradicijski ribolov, stari zanati, žetva, berba grožđa).

Category VII: Infrastructure

When speaking of infrastructure, we are referring to various types of infrastructure – tourism, public roads, the accessibility of protected areas to visitors without their own vehicles, municipal utilities, hygiene, signs & markings etc.

Lonjsko Polje Nature Park is a “young” park, and the public institution that manages the area has been in operation for only fifteen years. To some, that may seem a long time, but fifteen years is insufficient to launch a visiting system and build up infrastructure in an area that was, in terms of tourism, entirely undeveloped. Furthermore, the municipal utilities and public roads are under the competence of the local and regional governments, and construction or repair constitutes a capital investment for which they either lack or cannot currently secure sufficient funding. Constant cooperation and communication with all levels of government is, therefore, essential for the evident shortcomings to be eliminated.

5.4.4 Charter area criteria

What makes a Charter area and area in which sustainable tourism is to be developed and what are the criteria that need to be satisfied for one to be in a Charter area? This question was brought up at the first meeting of stakeholders. After a presentation of the ten “charter principles”, the stakeholders in one working group discussed the minimum criteria that would characterise the Lonjsko Polje Charter area:

1. Master Plan for Tourism – Regional Concept for Lonjsko Polje/Posavina will be the foundation for the further development of sustainable tourism
2. Local traditional products – authentic agricultural products (wine, cheese, cured meat products, honey) will be offered in the Charter area and will be additionally branded
3. Presentation of authenticity – the use of traditional materials, the use of traditional houses for visitor lodging or, if not possible, the authenticity of the area should be presented through the range of services offered
4. Actively involving visitors in the daily life of the local population in the Park (songs, dances, traditional fishing, old crafts and trades, the harvest, the grape harvest).

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Javne ustanove Park prirode Lonjsko polje.
Lonjsko Polje Nature Park Public Institution is responsible for the content of this publication.

